

A klinika

*Es sose szabad elfelejteni,
hogy a fog végén egy érző
ember fityeg.*

(Fogorvosbölcssesség)

ELSŐ JELENET

EBRESZTŐ

Szarka bácsi már egy órája felébredt, mozdulatlanul fekszik az ágyán. Az éjszaka-kás meg a délelőtti nővér most mosdatja az utolsó operáltat a nagy szobában, Szarka bácsi hallgatja, ahogy a szivacs bele-belecsobban a vízbe; „még szundíthat egyet, kedves” — mondja az egyik nővér, az éjszakás; a lavór repedt hangon meg-kondul, biztosan nekiütődött az ágy végének.

Szarka bácsi halkan, nagyon halkan köhécsel. A kis szobában még csak ő van ébren. Amikor hallja, hogy az éjszakás nővér elbúcsúzik, gyorsan fölül, belecsusszan a papucsába, leguggol, kinyitja az éjjeliszekrény alsó részét (a fiókban semmit sem tart, mert nagyon csikorog), kiveszi a törülközőjét, szappanát, a borotválkozó felszerelését. Felegyenesedik, hátat fordít az éjjeliszekrénynek, nyolc apró csoszogó lépést tesz előre, aztán tizenkettőt balra, most kiért a nagy szobába a nővérasztal sarkához, megint balra fordul, tizennyolc lépés, itt a nagy szoba és az ebédlő közti ajtó, Szarka bácsi megáll, a törzsét egy kicsit balra fordítva enyhén előre dől, nem ütközik bele az ajtóba, az ajtó tehát nyitva van. Szarka bácsi megkerüli az ajtó-szárnyat, jobbra fordul, könyökével súrolva az ebédlő falát a mosdóig csoszog. A küszöbön megáll, az ajka hangtalanul mozog, elismétli magában, mire kell vigyáz-nia. Balra három vécéfülke van, az ajtók kifelé nyílnak. Jobbra fejmagasságban polc, a prednisolonszedők ott tartják a vizeletesedényüket, a polc nem akadály, mert Szarka bácsi olyan alacsony, hogy bőven elfér alatta, de előfordul, hogy az ápolónők siettükben a polc alá teszik le a kacsákat; egyszer a Hajdú úr össze is tört egy ka-csát, mert belebotlott, pedig a Hajdú úr nemcsak a fényt érzékeli, még egy számot is le tud olvasni a szemüvegével. Amikor Mária nővér odaszaladt a csörömpölésre, rögtön elkezdett veszekedni, hogy mért nem vigyázott jobban, de a Hajdú úr vissza-felelt neki, hogy minek rakják a kacsákat a földre, és különben is, öneki csótlátása van, a Böcz adjunktus úr is megmondta, csak kis területet tud meglátni a szemével. Mária nővér nagyon mérges volt, de nem vitatkozott tovább, kisietett, és küldte a takarítónőt, hogy mossa föl a mosdófolyosót. Vargáné, a takarítónő, aki folyton részeg és olyan bűdös, hogy ha egy szót sem szól, akkor is lehet tudni, hogy ő jött be a szobába (persze, olyan nincs, hogy egy szót se szólna, folyton káromkodik meg trágár történeteket mesél abból az időből, amikor még a Bérkocsis utcában dolgo-zott, és annyi kuncsaftja volt, hogy egymásnak adták a kilincset), szóval jött Vargáné és úgy szidta, átkozta a Hajdú urat, hogy a Hajdú úr jobbnak látta, ha odábbáll. Szarka bácsinak egyébként megvan a véleménye a Hajdú úrról, bár ezt soha senki-nek nem mondta, tudja, hogy az egy gonosz ember, örül a szíve, ha rosszat csinál.

Például sose hajtja fel a vécéülökét, és mindent összepisil, aztán meg nevet, ha egy beteg tiszta pizsamát kér a nővértől.

Szarka bácsi minden holmiját a jobb kezébe veszi, a ballal kitapogatja a vécéajtókat. A fürdőszobához érve ügyesen átlépi a magas küszöböt, a hokedlira teszi a törülközőt meg a szappant, aztán megfeni a borotvát, és a tükör előtt szappanozni kezd. A vízcsapot csak pillanatokra nyitja ki, éppen csak míg megnedvesíti a pamacsot; a véreben van, hogy a vízzel takarékoskodni kell.

Fél hétkor, amikor Mária nővér előjön a konyhából (feketét főzött, aztán kávézás közben a vőleöltjére panaszkodott a kettes osztály fiatal nővérkéjének), Szarka bácsi már az ágyát is rendbe rakta, kezét az ölébe ejtve, görnyedten ül az ágy végében, elmélkedésbe merül.

— Mi van fiúk? Mára senki se akar felkelni? — harsogja Mária nővér, ez az egyes számú szöveg, holnap az jön, hogy ébredjenek, urak, mindjárt tálalva a villásreggeli, holnapután meg az, hogy ébresztő, fel, mosakodáshoz sorakozó! Meg kell mondani, hogy a harmadik változat illik a legjobban Mária nővér egyéniségéhez. Az ébresztésnek egyébként nincs sok értelme, központi intézkedés nélkül is szinte percre pontosan kialakult a reggeli menetrend: mindig Szarka bácsi a legelső, fél hét és háromnegyed hét közt Hajdú úr, Hegedűs úr, a rákász és a cigány Lakatos veszi birtokba a mosdót, negyed nyolcig végez a kis Kalmár gyerek, meg a Pap úr, és az utolsó pillanatban a két üdvöske, Fodor Ádám és Kurucsay Jancsi. Az utóbbi csak két napja kelhet fel az ágyból (persze, már korábban is felkelt, mert a használó meg a beöntések ellenére képtelen volt az ágytálat használni, és hiába volt a szigorú tilalom, kimentett a vécébe). Ádám sokáig őrlődött a lustaság és a finnyás-ság malomkövei közt. Az első napokban kívárta a tolongás végét, és közvetlenül a reggeli előtt kelt föl, csakhogy akkor már rendesen összevissza volt hugyozva mind a három vécéfülke; erre kénytelen-kelletlen változtatott a módszerén, már este besuggerálta magának, hogy korán kell fölkelnie, és föl is ébredt, mihelyt Szarka bácsi a szomszéd ágyon kinyitotta az éjjeliszekrényét; végül megtalálta a legkényelmesebb és leghigiénikusabb megoldást: későn kel fel, és a mosdással együtt (borotválkozásra nincs gondja, egy hete szakállt növeszt, már visket is nagyon), a vizelést is elintézi a fürdőszobában. Állítólag a színészek és az orvosok is bele szoktak vizelni a mosdókaagylóba. Csak jól le kell öblíteni, ki veszi észre?

A többiek nem használják a fürdőszobát. Van három frissen operált és négy múlt heti, a frissek nem mozdulhatnak ki az ágyból, sőt az ágyban sem szabad mozogniuk, a pépesek pedig (akik könnyű pépes diétát kapnak, nehogy a rágás erő-kifejtése miatt bevérzen az operált szemük) csak az ebédő nagy karosszékeiig mehetnek. Végül Virányos bácsi, aki huszárörrmester volt a muszka háborúban, nemigen használja a fürdőszobát, és kivált nem reggel. Reggel csak száját mosni szokott, és nem a fürdőszobában, hanem az éjjeliszekrénye elé kuporodva, és nem fogkefével (nincs is foga egy se), hanem hazai szilvóriummal.

Ez a teljes létszám az egyes osztályon, kilenc ágy van a nagy szobában, hat a kis szobában. Most minden ágy foglalt és a héten nem is lesz üresedés.

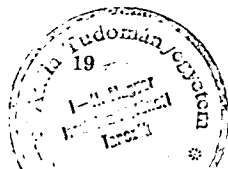
Mária nővér pillanatok alatt elintézi a becsepegtetést („hátra a fejcskét, kinyitni a szemecskét, mehet”), fél nyolc előtt öt perccel már mindenki az asztalnál ül. Mária nővér adagolja a kávé, Ádám pedig fürgén felszolgál. A reggeli a legjobb a három étkezés közül, helyesebben csak a reggeli jó. Igaz, a tejeskávé émelyítően édes, és mire az asztalra kerül, már éppen hogy csak langyos, és vastag bőr ráncosodik a felszínén, viszont a két zsömlé friss, a vaj is jó. Van, aki feljavítja a reggelit, Pap úr például még a zsömlét sem eszi meg, mert a saját készítésű kolbászt kenyérrel szereti. A zsömlét az éjjeliszekrényében gyűjtögeti, mert „jó lesz a malacnak”. Kurucsay Jancsinak nagyon a bögyében van a Pap úr, „inkább adná a kölyöknek ezt a rohadt zsömlét” — mondja; a „kölyök”, Kalmár Tibi, csakugyan folyton éhes, és nemigen kap pótlást hazulról. Valami hangzatos kórja van, a degeneráció kifejezés is szerepel benne, az a lényege, hogy hamarosan teljesen megvakul, és az orvostudomány nem tud ellene tenni. Tibi tizennégy éves, erős, nagy fiú, már csak

a fényt érzékeli, és mindent tud a betegségéről. Általában higgadt tárgyilagossággal ad felvilágosítást betegársainak a szembaja mibenlétéről, a tudálékosság szikrája nélkül fordítja le a latin szavakat. Kivéve azt, hogy „enukleálni”. Azt mindig csak latinul mondja. „Jövőre valószínűleg enukleálni fogják a bal szememet is. Direkt jó lesz, akkor majd veszek egy csomó üvegszemet, mindenféle színűt, zöldet, pirosat, sárgát, még lilát is, és egyik nap ezt hordom, másik nap azt, és a bal és a jobb seose lesz egyforma, nem hülyéskedek, tényleg.” A Kalmár gyerekek vérfagyasztó humora van. Az egyik reggelinél például azt mondta, kopog a szemem az éhségtől, és megkocogtatta az üvegszemét. Hajdú úr röhögött, és rögtön gyűjtést rendezett a javára. Tibi azóta öt zsömlét eszik meg reggelire, vastagon megvajazva, sőt — Hajdú úr tanácsára — a kávéjába is tesz egy porció vajat. Pap úr még seose adta neki a zsömléjét. Hozzá tartozik a teljes igazsághoz, hogy Kurucsay Jancsi maga is szívesen enne még egy-két zsömlét a hivatalosan járó kettőn fölül, és mivel tudja, hogy a Pap úr éjjeliszekrénye tele van száraz zsömlével, szörnyű indulat fűti „a zsiros parasztja” ellen. A kávé nem tudja lenyelni, hiába biztatja Ádám, hogy „öntsd le, hapsikám, mint a sört, ilyet az impralisták se isznak!”, a kávé megakad a torkán, öklendezik tőle.

Reggeli közben Mária nővér megejti a gyógyszerosztást, kihez-kihez van egy kedves vagy rosszszalló szava. („Ne lógassa az orrát, Hegedűs úr, a jövő héten hazamehet”; „Hajdú úr, maga már megint mindent összekávézott!”) Háromnegyed nyolckor Ádám leszedi az asztalt, és egy nedves ronggyal letörli a szürkészöld viaszos vásznat. A Hajdú úr valóban úgy evett, mint a disznó, a kávé fölét egyszerűen kiplaccsintotta tányérja mellé, undorító.

Ádám kiviszi a rongyot a konyhába (nem itt főzik az ebédet, vacsorát, ez a kis konyha csak az orvosi eszközök kifőzésére, kamillatea-készítésre szolgál, meg trécselésre a nővéreknek), behúzza maga mögött az ajtót, elérkezett a jól megérdemelt kávézás ideje.

A nővérekkel való kávézás óriási privilégium, Ádám azzal vívta ki a jogot, hogy minden héten bedob egy negyed kiló Omniát. Volna persze más jelentkező is, de Ádámnak, a kávéáldozaton túl, még jó néhány behozhatatlan előnye van: fiatal, „jobb ember” (egyetemista, harmadéves a közgázon), és a szemgyulladás csak az olvasásban akadályozza, abban nem, hogy készségesen segítsen az ápolónőknek. Ágy-neműt cserél; ha kell, egyedül pizsamát oszt, (ami nem is olyan egyszerű dolog, a kötelező kincstári viselet, azaz fehér, kötös vászonnadrág, hozzávaló „réklivel”, valamint csikós flanel alsó-felső, ömlesztve jön a mosodából, nehéz összeválogatni a hasonló méretű darabokat, és ha sikerül, még azt is meg kell vizsgálni, hogy nem szakadtak-e); segít a vérvételnél; inni ad az operáltaknak, és egyáltalán, kiszolgálja őket; kérésre vérnyomást mér (ettől rendkívüli tekintélyre tett szert a betegek körében, „magát az Isten is orvosnak teremtette” — mondta Hegedűs úr egy 140/80-as méréseredmény alkalmával, még a műtét előtt, és Ádám nem szabadkozhatott, hogy igen, de a felkent orvos nem írhat hasszámot a kórlapra, csak hogy a beteg kedvében járjon); délutánonként angolra tanítja Böcz adjunktus urat. Mi kell még? Ádám is megtalálja a számítását. Kapja ugye a kávé, és ami nem kevésbé fontos, a reggeli cigarettát is kulturált körülmények között szívatja el. A gangra a reggeli vizit előtt nem mehet ki, nagy a jövés-menés, és a Kaló adjunktus úrnak (ő az egyes számú közellenség) vagy a Timár docens asszonynak biztosan szemet szúrna a durva kilengés. Különben is hideg van, ronda november. Maradna hát a fürdőszoba, ott bűdösít a többi bagós, Hajdú úrral az élen. És épp ez a baj, a Hajdú úr. Mert annak be nem áll a pofája, az az ocsmány pofája, a nőkről kéjeskedik, vagy zsidózik, cigányozik. A kísérő zene: harákolás, köpködés, fingás. Hát ezt megúszi megér egy kis plusz kávé meg segédnővérkedést. Különben nem is ilyen egyszerű a képlet. Egyrészt, mert Ádám nem pusztán érdekből segít, hanem mert az alantas aktivitás is jobb a tétlenségnél, másrészt, mert sokirányú érdekeltiségei, szolgálatai révén kiemelkedhet a közönséges ápoltsorból, a számára elérhető legmagasabb fokra kapaszkodhat az összklinikai hierarchiában.

Nyolc órákor már mindenki a maga posztján várja a vizitet. A hat glaukomás (vagyis zöldhályogos) közül öt, Pap úr, Hajdú úr, Virányos bácsi, a cigány Lakatos és Szarka bácsi (Hegedűs úr a múlt heti műtete miatt kiesik), hanyatt fekszik az ágyán, Mária nővér becseppenti nekik a sötétlila érzéstelenítőt. Mindjárt jön az egyik osztályos orvos, a Porubszki vagy a Deák tanársegéd úr, hogy közvetlenül a vizit előtt megmérje a tenziót.

Porubszki György leállítja a Skodát a klinikával szemben. Néhány másodpercig mozdulatlanul ül, a tenyerével lágyan ütögeti a kormányt. Hirtelen, mintha valami nagy elhatározásra jutott volna, hátralöki magát, energikusan kinyitja az ajtót, ugyanazzal a mozdulattal ki is penderül a kocsiból. A hátsó ülésről kiveszi nagy, sötétbarna aktatáskáját, szelíden becsapja az ajtót, pontosan olyan erővel, ami a csukódáshoz kell, bezárja, a kulcsot jól megmarkolja. Ruganyos léptekkel vág át az úttesten, túl ruganyosan is, már-már peckesen, minden lépésnél megrázkódik a haja, mint a hosszú hajú boxolóknak, ha nagyobb fajta ütést szednek be a fejükre. „Csak morbusz ne legyen!” — mondja magában Porubszki doktor, és elmosolyodik, ez nem az ő mondása, hanem a Böczé, aki negyvenhat éves, tízzel több, mint ő, és — a saját szavai szerint — megfáradt ember, már csak nyugalomra vágyik. Ez a „csak morbusz ne legyen!” afféle jelmondat a klinikán, minden orvos cinkos, ironikus mosollyal mondja, de halálosan komolyan gondolja. Már egyik-másik ápolónő is rákapott a morbuszoszásra, a szó mégsem devalválódott, a morbusz él és hat; hajdan a végeken kelthetett ilyen pánikot, a „jön a török”, mint itt a klinikán a balhéval, professzori letolással fenyegető zúr, eset, a morbusz. Porubszki doktor egyébként sokáig berzenkedett a morbuszhangulat ellen, sőt megpróbálta visszafordítani a fegyvert, mondván, hogy igenis legyen morbusz, mert a sok morbusz azt jelenti, hogy történik valami, hogy a klinika dolgozói nem húzzák be remegve fülüket-farkukat. De ha őszinte akar lenni magához, be kell vallania, hogy a morbuszveszély neki is csomóba rándítja a gyomrát.

A klinika kapujában Porubszki doktor, ha lehet, még jobban kihúzza magát, a kabátzsebébe ejti az autókulcsot, és lendületes léptekkel halad el a portásfülke előtt, gyors, szívélyes kezitcsókolommal üdvözlí Eszti nénit. Az acélos tartás természetesen nem a portás néinek szól, hanem az egész klinikának: „tessék, nézz meg jól magadnak, ugye hogy még mindig nem tudtál összetörni?”. Igen, Porubszki doktornak meglehetősen patetikus gondolatai és mozdulatai vannak, és a hangja sincs híján a páatosznak; pontosabban a hangsúlyai és a szünetei patetikusak, mert maga a hangja inkább kamaszosan tétova, mutáló, főképpen, ha nagyobb társaság előtt kell beszélni.

„Csak morbusz ne legyen!” — ismétli magában Porubszki doktor és most nem is mosolyog, annyira úgy is gondolja. Nem fordul be jobbra a főlépcsőre, végigmegy az udvaron, és a hátsó lépcsőn megy fel az emeletre, az öltözőbe. Gyorsan átöltözik, a fésűjét átteszi orvosi vászonnadrágja farzsebébe, aztán mégis újra előveszi, és bal tenyerével követve a fésű útját, gondosan rendbehozza a haját. A gyakori fésülködés amolyan rossz szokás nála, kiskölök korából maradt benne a mozdulat. Sokszor maga se veszi észre, hogy előkapja a fésűt, és akár menet közben is a gangon, vagy otthon a tévé előtt, megfésülködik. A Timár docens asszony („a szeme mint a sasé” — szokta mondani Böcz) egyszer ki is szúrta, hogy valami alkalmatlan pillanatban megfésülködött, és hamarosan elterjedt az egész klinikán, hogy „a Porubszki sokat ad a szépségre”, még a prof is úgy aposztrofálta egyszer, hogy „az a fésülködős”. Azért is megfésülködik! Gyors kézmosás, és Sholl-papucsá máris a gangon kopog.

Deák Péter már ott van az osztályon, az utolsó glaukomás szemnyomását méri, följegyzí a számokat: 6,5—7. — Most nézzen lefelé a kedves bácsi, de ne hunyja be a szemét — mondja, és két mutatóujja begyével megtapintja a Virányos bácsi szemhéját. — Vajpuha a szemecske — Deák megveregeti a beteg kézfejét.

Deák Péter még a fehér köpenyben is elegáns. Hullámos szőke haja van, férfias, szabályos arca, a szeme kék. A szívélyes mosoly sose olvad le az ajkáról, de ez a mosoly egy kicsit személytelen, Deák doktor úgy viseli, mint az orvosi hivatás egyik

kellékét, mely nélkülözhetetlen a beteg bizalmának a megnyeréséhez. Egyidős Porubszkival, termetre is hasonlóan, csak Deák valamivel válassabb. A legígéretebb ifjú szemésznek indult, a karrierje egyenletesen és meredeken ívelt felfelé, harminckét éves korára egy híján hatvan tudományos publikációval büszkélkedhetett, a műtétszatsnál rendre elől volt a neve a listán, bármelyik percben várható volt az adjunktusi kinevezése, és aztán Deák tanársegéd úrnak morbusza támadt, na nem valami igazán nagy zűr, elfuserált műtét, vagy ilyesmi; csak egy picike morbusz, éppen akkorka, hogy kázus lehessen belőle (ez is klinikai lelemény, a kázus): a prof nem szereti, ha az égig nőnek a fák. Elapadtak a műtétek, nem akadt új tudományos téma, a kandidátusi disszertáció kutatási lehetőségek híján félbe-maradt, kiderült, hogy bár „választékos a modora és szabatos a beszéde” (Timár docens asszony minősítése), Deák alkalmatlan az egyetemi szintű oktatásra, szép-reményű majdnem-adjunktus-úrból visszaminősített reménytelen tan. seg-gé, már az is csuda, hogy a nyáron visszakerült osztályra (méghez-zá műtétes osztályra!), az ambulanciáról.

PORUBSZKI I.

APÁM

Még most, harminchárom év után is előttem van a kép. Állunk a kertkapuban, anyám fogja a kezemet, a bátyám meg ott ugrál körülöttünk, és folyton azt kérdezi: „Mikor jön már?”. Sötétedik. Az utcánk végén egyszer csak megjelenik egy férfi, megáll, leteszi a koffert. Gyula, a bátyám futásnak ered. „Apa!” — kiáltom, és már én is rohanok, soha életemben nem futottam ilyen gyorsan. „Nekem kell előbb oda-érni, nekem kell előbb odaérni” — mondogatom magamban, pedig tudom, hogy Gyula lesz az első: előnye is van, és gyorsabban is fut, mint én. Már csak néhány lépésre van apától, amikor elesik, és mire feltápáskodik a porból, én már apa nyakában lólok. Szeretném megcsókolni apát, de nem tudom, mert ő erősen a vállához szorítja az arcom, aztán megfog a hónom alatt, eltart magától, és mélyen a szemembe néz. És közben visszatartja a lélegzetét, elfordul, úgy engedi ki a levegőt.

Ez az első emlékkép, amit apáról őrzök. Hogy meg akarom csókolni, de ő eltart magától, és visszatartja a lélegzetét.

Hároméves voltam, a bátyám négy. Nádújfalun laktunk, a szüleim tanítók voltak. Apám több hónapos távollét után jött haza, tüdőkavernával operálták a János kórházban. És még hetekig, hónapokig vigyázott, hogy ránk ne lehelje a bacilusokat, pedig már nem volt fertőző, különben nem is engedték volna haza.

Később sem igen csókoltuk meg apánkat. A gyöngédség az ő szemében puhaság volt; szorgalom, fegyelem, mértéktartás — ez volt a jelszava. Egy évvel a tüdőműtété után megszületett a húgunk, és apánk azzal — harmincnégy éves korában — befejez-
tnek nyilvánította a házasesetét, mert az csak utódnemzésre való... Spiccesnek egyetlen egyszer láttam, a nádújfalui iskola avatásának napján, amikor igazgatóvá nevezték ki.

Hat-hét éves korunktól munkára nevelt bennünket, Gyulát meg engem. Segítet-tünk a palántázásban, kapálásban, a mi feladatunk volt a locsolás a veteményes-kertben, és — ezt utáltuk a legjobban — nekünk kellett a bűdös hernyókat leszedni a káposztáról. Egy gyerekműhelyt is berendezett; első nagy művünk egy taliga volt, azzal jártunk az erdőre fáért. Apa is sokszor velünk jött; rőzsét gyűjtöttünk, gom-básztunk, és közben a természetről „beszélgettünk”, azaz apa kiselőadásokat tartott róvarokról, madarokról, növényekről. Olyankor sokkal kedvesebb és derűsebb volt, mint otthon. Szerettük ezeket a kirándulásokat a bátyámmal, nem is nagyon aka-ródzott hazamennünk. Mert otthon minden óránk, sőt percünk be volt osztva; tanu-lás, munka, tanulás. Ha ötösnél rosszabb jegyet kaptunk, este végig kellett hallgat-nunk apa szónoklatát, hogy semmirekellők vagyunk, hogy szégyent hozunk őrá, az

igazgatóra. A legártatlanabb csínyért is pofon járt, sőt még azért is, ha beálltunk focizni az utcabeli fiúk közé, mert „mit szól ehhez a falu népe?”.

Magát a házat is utáltuk. A savanyú dohsszagot, amely már az előszobában megcsapta az embert, a közös vacsorákat az elmaradhatatlan atyai bölcselmekkel: „Táplálkozás végett eszünk, fiam, nem élvezetből; akinek hájas a teste, annak hájas az agya is.” Utáltuk a félhomályt: állandóan be voltak húzva a függönyök, és a hatkarú csillárba csak két tizenötös körte volt becsavarva. Utáltuk a lefekvést, és magunkban — de csak magunkban — zúgolódtunk, hogy miért kell négyünknek a kis szobában zsúfolódnunk, minek apának egyedül a nagy szoba.

Na és a pénz!... Apa az íróasztala középső fiókjában tartotta a „pénztárcönyvet”, ami valójában egy egyszerű kockás füzet volt, félig teleírva különböző színű számokkal. A kék jelentette a bevételt, a piros a kiadást, a fekete a megtakarított összeget. Apa minden hónap végén kasszárt csinált, és külön dobozba tette a tanítástunkra meg a leendő diósgyőri családi ház építésére szánt összeget. Huszonöt évig spórolt a diósgyőri házra, ahol ő és a „mamus” békés nyugdíjas éveiket éltek majd...

1950-ben elköltöztünk Nádújfaluról. El kellett költöznünk, mert apát kikezdték a falubeli hatalmasságok. Följelentették a járásnál, megyénél, hogy „nem párttaghoz méltóan vezeti az iskolát, reakciós elem, aki befurakodott a pártba”. Valójában az volt a harag oka, hogy apa elszántan őrizte az önállóságát, nem csatlakozott egyetlen klikkhez sem, és folyton felszólt a disznóságok ellen a taggyűlésen. A végén kizárták a pártból. Vértörő arccal jött haza, odavágta a tagkönyvét az asztalra, aztán leszedte Rákosi fényképét a falról, és megbökdösve a „bölcs vezér” orrát, azt mondta: „Itt van ez a drága cuci édesapánk.” Másnap már ismét a helyén volt a kicsit megtépázott Rákosi-fotó, de apa attól fogva ádázul szidta a pártot... családi körben.

Átköltöztünk Mátraszőlőse. A tanácstól apa kapott egy hold földet, kukoricát vetett bele. Néha már álmomban is kapáltam. Apa viszont boldog volt, főleg ha két fiával a nyomában, kapával a vállán végigvonult a falun.

Mátraszőlősen tanultam meg úszni. Volt egy strand huszonötösör ötös medencével. Apa persze nem nézte jó szemmel, ha fürödni mentünk: „Minek süttetitek a hasatokat napszámra, mit szól ehhez a falu népe?”

Gyula után egy évvel, 1957-ben mentem középiskolába, a salgótarjáni Madách Gimnáziumba. Orosz tagozatos osztályba kerültem, pedig nem is tanultam oroszul az általánosban. A kollégiumban háromnegyed hatkor volt ébresztő, de én már ötkor kint ültem a tanulószobában, és magoltam: „mínyá závut... táváris pripadavátyel... on bül velikij pizsátyel...”

Az osztályfőnökünk fiatal ember volt, a mi osztályunkkal kezdett. Gyuranov Máriónak hívták, szerb származású volt. Magyarul és oroszul tanított. Mindenkit lenézett, a tanártársairól csak úgy beszélt, hogy „az a vén tohonya, az a pösze aggszűz”, tőlünk rengeteget követelt, és ha begurult, ilyeneket mondott: „Kedves fiacskám, nem vagy te szellemi fogyatékos véletlenül?” Féltünk tőle, de elismertük, hogy sokat tud.

Oroszból csak januárban kezdett feleltetni, év végére kitűnő volt a bizonyítványom. A nagy izgulásban, szorongásban minden ingemet agyonizzadtam: „be kell hoznom a lemaradást, csak ötöst szabad kapnom, be kell kerülnöm az egyetemre”. Apa kéthetente bejött az iskolába, és megnézte a naplót. Hajszolt voltam, tele gatlással, ráadásul harmadikban én lettem az osztálytitkár. Márió bent tartott egy délután, mindenféléről kérdezettem, aztán magyarázni kezdte, hogy nekünk együtt kell működnünk, mert az osztályfőnöknek tudnia kell, hogy milyen a hangulat az osztályban, miről mi a fiúk véleménye... Magyarán rá akart venni, hogy legyek a besúgója. Én csak hebegtem-habogtam, mire Márió rám förmedt: „Most mit vagy úgy oda, nem ávósnak akarlak beszervezni!”. Végül nagy nehezen kinyögtem, hogy én ezt nem tudom csinálni, mert mit szólnának hozzá a többiek. Attól fogva Márió „leírt”, az osztályban csak úgy szólított, hogy „Eszmei Bácsi” („merthogy ez a Porubszki gyerek mindig olyan példásan kidolgozza az eszmei mondanivalót a hülye

dolgozataiban”), egyébként meg szóba se állt velem: „Fiam, te le vagy szarva.” Negyedikre az egész osztállyal elfajult a kapcsolata, ha a hetes jelenteni kezdett, leintette: „Nem vagyok kíváncsi a lógósokra, ti meg üljetek le a seggetekre, éretlen, nyavalyás tökfilkók.” Ha meg nem várta vigyázzban az osztály, üvöltött: „Mi ez, szarosok! Lázadás?”

Egypár hónappal az érettségim előtt összeült a családi tanács, hogy na, hol tanuljon tovább a fiú? Én már Nádújfalun lelkes galambtenyésztő voltam, mondtam, hogy ornitológus szeretnék lenni. Apa rögtön lefújta a tervet, mert az komolytalan dolog, csak nem akarok egész életemben madarakat gyűrűzni? Próbáltam ellenállni, de úgy látszik, bennem nem volt annyi kurázsiz, mint a bátyámban — Gyula az érettségije után letette a bizonyítványt az ebédloasztalra, és azt mondta: „Soha többé nem leszek nektek kitűnő” —, hamar megadtam magam. Apa azt akarta, hogy orvos legyek, hát az orvosira jelentkeztem Debrecenbe. Apa elkísért a felvételi vizsgára. Fölvettek.

Albérletben laktam, óraadásból kerestem meg a zsebpénzemet. Az első év végén megismerkedtem Ildikóval. Ő is az orvosira jelentkezett, de nem vették fel. Később kémia szakos tanár lett. Ildikó debreceni volt, a szülei megszerettek, egy-két hónap után családtagnak tekintettek.

Az első két évben hármas-négyes tanuló voltam, életemben először lazíthattam végre. Aztán harmadévtől — főleg Ildikó hatására — ráhajtottam, tudományos diákkörös lettem, egy szemészeti témájú pályamunkával első díjat is nyertem. Akkor határoztam el, hogy szemész leszek.

Az egyik nyáron elvittem Ildikót bemutatni a szüleimnek. Apámnak nem tetszett a kapcsolat, és amikor bejelentettem, hogy eljegyezzük egymást, irtózatossá patáliát csapott. Szederjes arccal üvöltött: „Amíg az én pénzemből élsz, azt csinálod, amit én mondok! Ha elveszed azt a nőt, egy fillért se kapsz tőlem. Nem vagy többé a fiam, kitagadlak! Értetted?”

Összeházasodtunk. Én akkor már szigorlóéves voltam, a hétszáz forint ösztöndíjamból, óraadásból meg az apósoméék „családi segélyéből” éltünk. Idővel aztán az apám is megenyhült, anya közvetítésével kibékültünk.

Debrecenben az ígérek ellenére nem kaptam szemészállást se kórházban, se klinikán. Körülnéztem, hova mehetnék: Miskolcon szövettanban jártas kezdő szemész kerestek, megpályáztam az állást, megkaptam. A kórházban remek főnököm volt, Falus Bálint. Egy csomó fiatalot gyűjtött maga köré, és iszonyúan hajtott bennünket. Illetve hát mi hajtottuk magunkat, mert Falus a szelídségével is képes volt a maximumot kihozni az emberből. Rengeteg műtétet végezhettem, a legnagyobbakat is, szaruhártya-átültetést, ablatiót. Az első négy évben huszonegy tudományos dolgozatot jelent meg, nagy részük külföldi folyóiratokban is. Falus irányításával állatkísérleteket is csináltunk, a fiatal sebészek, belgyógyászok már röhögtek rajtunk: „Na, ezek a bolondok már megint mennek vadászni.” Tudniillik ahelyett, hogy pénzt keresnének.

Már az első évben KISZ-vezetőségi tag lettem, gazdasági felelős, vagyis bélyeges. Aztán szervező titkár, alapszervezeti titkár, és végül az egész kórház KISZ-titkára.

1971-ben Falust meghívta ide, a klinikára a prof. Erre a Fekete Kálmán nevű kollégámmal együtt ide jelentkeztünk szakvizsgára. A vizsgánk ötösrre sikerült; előbb Fekete jött fel Pestre Falus után, aztán én is. Két évig albérletben laktam, csak hét végén mentem haza a családhoz. Zsófi akkor már megvolt, és pont mire sikerült egy KISZ-akció keretében lakást szereznem, Borcsi is megszületett.

A szüleim végre Diósgyőrbe költöztek: felépült a családi ház. A korábbi feszültségek megmaradtak, sőt! Nem emlékszem, hogy Ildikó meg apa valamiben is egyetértett volna; általában az történt, hogy apa kinyilatkoztatta a véleményét („negyven év tapasztalatából leszűrűt bölcsesség”), én kacsintgattam meg integettem Ildikónak, hogy el ne kezdjen vitatkozni, Ildikó viszont tüntetően legyintett rám egy nagyot, és elkezdett vitatkozni. Kedves témájuk volt például a körzeti orvos. Apa csepejtte,

hogy „az egy mogorva vaddisznó, végig se hallgatja az embert, és nem is tudja, hogy mit ír fel, a fele is elég annak a vacak pirulának”. Ildikó meg rögtön letromfolt, hogy nem úgy van az, nem a modor számít, és komolyan kell venni, amit az orvos felír, mert különben a gyógyszer többet árt, mint használ... Apa lekurvázta az egyik ismerős fiatal tanárnőt, mert összeállt egy férfival, Ildikó persze rögtön a védelmébe vette: „Ugyan, apuka, ezt ma már nem kell olyan komolyan venni.” Ezek voltak a kellemesen semleges délelőtti témák. Az ebédnél vetették be a nehéztüzérséget, általában a rántothús után. Apa kiitta a borát, és keményen Ildikó szemébe nézve közölte, hogy az ő életének az a legnagyobb tragédiája, hogy elsőszülött fiát otthagya az a kurva felesége, de még ha otthagya volna!... megcsalta, aztán mindenéből kiforgatta, még a saját lakásából is kitúrta, és most ott hentereg a babáival... Ő egyszer úgys hasba szúrja azt a rohadt némbert... Ildikó meg csak hergelte: „Az lenne csak a szép, apuka! Hasba szúrja, aztán szépen beszél a börtönbe...”

Este szalonasütés. Amíg az asszonyok a nyársakat készítik, apával tüzet teszünk, beszélgetünk. Érett férfiak módjára — az időjárásról, meg a várható termésről, meg arról, hogy bizony nem könnyű az élet... Apa előhoz egy ásványvizesüveget, a saját termésű bora van benne: tört, zavaros, savanyú lőre. Ildikó, köszöni szépen, nem kér bort. Aztán ájtón a szomszéd, és megkínálja a társaságot sűrű hegyaljai borral, Ildikó két pohárral iszik... És máris megfagyott a levegő, apa — ezt anyám leveleiből tudtuk — napokig egy szót se szól, emésztette magát.

Apa sose volt vallásos. De már kiskorunkban is arra tanított bennünket, hogy „azt, hogy nincs isten, nem okos kimondani”. Amikor a betegsége súlyosabbra fordult (a gyomrával kínlódott), egyre sűrűbben be-benézett a templomba „egy kis kellemes orgonamuzsikát hallgatni”. Aztán a prédikációt meghallgatni („tud-e értelmes dolgokat mondani a híveknek a pap?”). A véleménye apránként változott. Eleinte „ostobaságokat fecsegett” a pap, aztán érdekes, elgondolkoztató, végül szép és bölcs dolgokat mondott. Apa tagja lett a katolikus egyház előjáróságának. Bibliával a kezében halt meg. Egy kétrét hajtott kockás papírlap volt a bibliában:

Gyuri fiamnak!

Dicsérvjétek az Urat!

Dicsérvjétek Istent az ő szent helyén; dicsérvjétek őt az ő hatalmának boltozatán!

Dicsérvjétek őt hősi tetteiért, dicsérvjétek őt nagyságának gazdagsága szerint.

Dicsérvjétek őt kürt-zengéssel...

Minden lélek dicsérje az Urat! Dicsérvjétek az Urat!

MÁSODIK JELENET

ADJUNKTUSI VIZIT

Nyolc tízkor besiet Böcz, egy kézmozdulattal üdvözlí az ebédlőben méléző Mária nővért. A kis szobában éri utol Porubszkit és Deákot, az ablációs beteg ágyánál. — Mindjárt venit a nagy tudású Kaló adjunktus úr — mondja és két ujjal végigsimít nyírott, őszes-fekete bajuszán. — Az operáltak?

Deák megigazítja az adjunktus köpenyének hajtókáját.

— Éjjel nem volt semmi érdemleges. Még a hiszterikus vegyészünk is szépen alukált. Kalász bácsi a csonkjára panaszkodik, a szemé nem fáj. Rácz úr meg se nyikkant.

Mária nővér dugja be fityulás fejét a kis szobába. — Jön — mondja, és már jön is Kaló adjunktus úr. Alacsony, csenevész férfiú, túl az ötvenen. Mindig görnyedten jár, zsebre dugott kézzel, az arca gondterhelt. Kaló maga a megtestesült jelentéktelenség. Ő a harmadik ember a klinikán, a prof jobb keze.

Az adjunktusi vizit jobbára az ebédlőben kezdődik az általános referálással,

utána a műtéseket szokták megnézni, és csak aztán a többieket. Ma, ha már úgy adódott, hogy a kis szobában jöttek össze, itt is kezdik a vizitet. Az ablációs a sarokban fekszik, az ablak alatt. A múlt hét elején azzal jött a klinikára, hogy nem tudja, mi lehet a szemével, de nem látja a dolgok alsó felét. Rögtön bent tartották, lefektették, egy olyan fém szemüveget adtak rá, amelynek csak a közepén van egy két milliméter átmérőjű lyuk, ráparancsoltak, hogy ne mozogjon, csütörtökön már meg is operálták (rekordgyorsaság a klinika történetében): összeforrasztották a leszakadt retináját. Most hetekig leragasztott szemmel, mozdulatlanul kell feködnie, nincs sok esélye rá, hogy a retinája tartani fog. Az ablációs zokszó nélkül, fegyelmезetten túri a megpróbáltatást, amióta az influenzajárvány miatt nincs látogatás, és nem járhat be hozzá a felesége, naphosszat egy szót se szól. Csendes beteg a szomszédja, a vörhenyes arcú, kopasz szemfenéktrombózis is, a délelőttöt végigalussza, délután a zsebrádióját hallgatja, fülhallgatón. Az ablak melletti soron az ajtóhoz a legközelebb a cigány Lakatos fekszik. A családban apáról fiúra száll a glaukoma, Lakatosnak időnként be kell feködnie, hogy beállítsák a cseppjeit; ha a normálisnál nagyobb a szernyomás, a tenzió, a szemidegek elsorvadnak, romlik a látás, szűkül a látótér. A kezdő glaukomás is ismeri a könyörtelen törvényt: a meglevő látást szerencsés esetben évekig meg lehet tartani, de ami elveszett, az elveszett, egyetlen zöldhályogosnak sem javul a szeme.

Szarka bácsi (az ő ágya van a Lakatoséval szemben) sose volt kezdő glaukomás, legalábbis nem tudott róla. Csak a múlt őszön ment el a körzeti orvoshoz, az nyomban felküldte Pestre, a klinikára. Akkor még Porubszki doktor is az ambulancián volt, hozzá került a riadt kis bicskei öregember.

— Hát mi a panasz, miért jött fel hozzánk a kedves bácsi? — kérdezte Porubszki. Nem értette, mit motyog a bácsika, kérdőn a mellette álló szelíd arcú nénire nézett, de a néni is csak lesütötte a szemét. — Na jó, tessék ide leülni — mondta Porubszki —, megnézzük, meddig tetszik olvasni a számokat.

De Szarka bácsi semeddig se tudta olvasni a számokat, és a doktor ujjait se látta, se öt lépés távolságból, se húsz centiről. Csak a gyertyaláng derengett neki, amikor már majdnem megperzselte a szemöldökét. A betegekhez mindig türelmes. Porubszki, önmagának is váratlanul, ráförmedt az öregre:

— De hát, az isten szerelmére, miért nem fordult már előbb orvoshoz?

— Szarka bácsi megfélemlítve fordította a fejét a hang felé.

— A nyáron... nyáron még láttam végigmenni a flaszeron.

Később, a felvételnél (azt már nem Porubszki, hanem a barátja, minden beteg kedvence, a dagidoki Váradý csinálta) Szarka bácsi meglepően bőbeszédűnek mutatkozott. Elmondta, hogy világléletében jó szeme volt neki, kellett is a cipész-mesterséghez, hanem aztán nyugdíjba ment, és hogy nemigen használta a szemit, romlani kezdett a látása, akkor a nagypiacon vett magának egy szemüveget tizen-nyolc forintért, de aztán csak romlott tovább a szeme, és ő belenyugodott Isten akaratába, merthogy minden vasárnap összejönnek ők, Jézus tanúi, és a közeledő világvégét — ezt kinyilvánította az Úr — csak az igazak élnek túl, az igazak, akik a lelki tisztaság végett... és Szarka bácsi csak mondta, mondta a Gonosz világlását, az 1983 szilveszterére bekövetkezendő világvégét, azt, hogy az Igazság nem a szemmel látható, és Váradý tanáreségét egy idő múlva már csak azon csodálkozott, hogy Szarka bácsi végül miért ment el mégis orvoshoz. És Szarka bácsi nagynehezen bevallotta, szemlátomást szégyellve a kétségbeejtően földhözragadt okot, hogy azért, mert állandó fejfájás kínozza.

Szarka bácsi most másodszor fekszik a klinikán, a látását persze nem tudják visszaadni, de beállítják a cseppjeit, hogy legalább ne fájjon a feje.

— Hogy vagyunk, fiatalember, hogy vagyunk? — áll meg az adjunktus Fodor ágyánál, a hadaró orrhangtól Ádámnak kellemetlenül megbizszereg a gerince. Nem is próbálja leplezni az ellenszenvét, gyűlölködve mérí végig a rettegett Kalót (a nagy tudását, a nagy szűt, a snájdígot, a nagyvonalút — ezeket a jelzőket mind Böcz

aggatta a főnökére). Ádám felhúzza a vállát, aztán kelletlenül és olyan pimaszul, hogy még Böcznek is megrándul a szemöldöke, azt mondja:

— Honnét tudjam, úgy ki van tágítva a pupillám, mint egy görögdinnye.

— Az a jó, az a jó — mondja Kaló —, legalább biztosan nem tapad le a pupillánk.

„Nyald ki a seggünket — gondolja Ádám —, most kezdjem neked magyarázni, hogy két év alatt ötödször recidivál az uveitiszem, de a gyulladás olyan természetű, hogy a pupilla, hál'istennek a legkisebb hajlandóságot sem mutatja a letapadásra?”

Kurucsay Jancsi ágyánál Mária nővér csatlakozik a négy orvoshoz, kezében kétrét gézzel letakart tálca. Porubszki óvatosan leveszi a fiú jobb szeméről a leukoplasztal leragasztott fém kagylót, Jancsi fintorog, szaporán pislog, bántja a fény.

— Úgy néz ki, Jancsi úr, hogy mégsem sikerült teljesen kiszűrnia a saját szemét — mondja Böcz. Óvatosan lemossa a szem környékét egy kamillás tamponnal; ahogy az orvos fölébe hajolt, Kurucsay érzi dohány- és mentolos cukorka szagú lehetétét.

Kurucsay — ha nem is teljesen — csakugyan kiszűrta a saját szemét. Egy hétfői napon, egy elvesztett meccs (Jancsi tizenkilenc éves korára felnőtt NB II-es csapatban játszik, csatár) és egy görbe éjszaka után dél felé bement a munkahelyére, és szívdobogásból be akart kötni valami vezetéket. Szűk volt a hely, és ahogy Jancsi meggörnyedve pucolta a drót végét, megszaladt a kés, a hegyével bele a szemébe. Böcz csinálta a műtétet. Azzal biztatja a fiút, hogy a secunder cataracta elkerülhetetlen ugyan (vagyis a sérüléstől óhatatlanul elszűrkül a szemlencse), de ezen szükség esetén lehet műtéti úton segíteni. Persze, csak ha a másik szemecskének is baja esne.

— Aha, aha, látom, szép — mondja Kaló, és ő is oda hajol Kurucsayhoz. Mária nővér Porubszki kezébe nyomja a tálcát, és a fáradt leukoplasztal megpróbálja visszarágasztani a kagylót. — Majd mindjárt jövök — mondja Kurucsaynak — csak végzünk a frissekkel.

A vizit továbbmegy a nagy szobába, az első ágynál, a Kalász bácsiénál, Kaló az órájára néz. — Be kell mennem a profhoz — mondja —, nem tudom, mikor szabadulok.

— Vajon ma kire árulkodik a szépfiú? — mormolja Böcz, amikor hallja, hogy Kaló mögött becsukódik a külső ajtó.

— Ne légy olyan bizalmatlan — mondja Deák —, lehet, hogy a tudományról lesz szó.

— Na persze — helyesel az adjunktus —, vagy a Vasas—Fradiról. — És ezen már mindhárman nevetnek, mert a proffal sok mindenről lehet beszélni (már akinek lehet), de a fociról éppen nem.

PORUBSZKI — II.

ZŰRÖK

Itt, a klinikán úgy látszott, hogy sínen vagyok. A minősítésemben azt írta a prof, hogy Porubszki Györgyben egy reményekre jogosító, tehetséges, fiatal orvost ismertem meg, akinek a további fejlődése a klinikán biztosítottak látszik. Műtétit éren se volt semmi baj. Aztán egyszer csak jönni kezdtek a zűrök.

Úgy kezdődött, hogy valaki bedobta, hogy a Lukács meg én titokban konziliomot végzünk az egyik kórházban. Én a bűdös életben nem voltam abban a kórházban, tudomásom szerint a Lukács se. A prof megkérdezte, hogy igaz-e, amit hallott, és mi mondtuk, hogy egy szó se igaz az egészből, ezt álmodta az az illető, akitől az információját szerezte. A prof nem hitt a szavunknak, azt mondta, jól gondoljam meg, mit mondok, az ember ilyen állításokkal, ilyen valótlan állításokkal teszi tönkre

a karrierjét. Végül írásbeli nyilatkozatot kellett tennünk, hogy soha nem vizsgáltunk beteget abban a kórházban. Ez már jó régen történt, nem is volt igazán nagy morbusz, inkább csak amolyan próbatétel, amelyet majdnem minden fiatal orvosnak ki kell állnia a klinikán. A prof ad az embernek egy pár évet, az alatt próbálkozik vele. És ha az illető hajlandó mindenben elfogadni, amit ő kér, ha lemond róla, hogy gondolkodjon a fejével, hogy önálló véleményt mondjon, akkor évekig megkapja az ellenszolgáltatást, a támogatást, a jóindulatot. Ha viszont saját véleménye van, akkor jaj neki.

Itt van mindjárt a Falus esete. Amíg a Falus a kutatómunka előkészületeként az elektronmikroszkóppal kapcsolatos technikai dolgokat tanulta, addig nem volt baj. Amikor azonban ezt már elsajátította, és komoly tudományos munkához láthatott volna, és a profhoz ment, és előadta, hogy mi az elképzelése, és vázolta a terveit, rögtön vége volt a szívélyes viszonyoknak, a prof kijelentette, hogy ez a munkaterv elhamarkodott, összecsapott, túl sokat markol, irreális meg minden, a Falus Bálint persze vitatkozni kezdett, védte a koncepcióját. Egy ideig vitatkoztak, aztán a prof felállt, azt mondta, hogy mára elég, majd folytatják. Hát folytatás az lett is, csak épp nem a vita folytatódott. A prof egyszerűen levette Falust a kutatómunkáról, és docens létére tanársegédi beosztásba helyezte. Mehetett a Falus kórlapokat írni az osztályra. Vége lett a kutatásnak, vége lett mindennek.

És ha csak a Falusról volna szó! De hát az valami fantasztikus, hogy micsoda tökélyre fejlesztették már a szakmai kinyírást. Tényleg fantasztikus. Mert ugye a docens asszony meg a többi referáló, akik bejáratosak a profhoz, azok magától a proftól tudják, hogy mi a véleménye XY-ról. Mert a prof egy percig se hagyja kétségek közt őket, finoman megkérdezi, hogy ugye milyen lehetetlen alak XY? És a referálók máris tudják, hogy mihez tartás magukat, és a következő referálás alkalmával már jól leszedik a keresztvízet a kipécézett illetőről. És ezzel a kör bezárult, mert az illető hiába is próbál bejutni a profhoz, ha ugyan akar, és a prof sose látja őt munka közben, nem látja se vizsgálni, se operálni, nem hallja, hogyan beszél a betegekkel. Mert a prof nem folyik bele a klinika életébe, évek óta nem vizitel, operálni se operál, épp a múltkor számítottuk ki, hogy hat éve volt utoljára a műtőben. Na, leszámítva azokat az eseteket, amikor valami delegációt kísért végig.

Na most, hogy az én morbuszaimról is beszéljek... Hát volt ugye a Kaló-ügy. A Kaló adjunktus nem egy zseni, igazán nagyon finoman fogalmaztam, na, ez rendben is van, nem is erről akarok beszélni. Az a baj, hogy a Kaló hatalmat kapott a kezébe, és ettől teljesen begolyózott. A kik régről ismerik, azt mondják róla, hogy egy szervilis kis mitugrász volt, mindenki röhögött rajta, de aztán a prof meglátta benne a lehetőséget, azt, hogy ezt a palit kiválóan fel lehet használni, mert ez a pali mindenre hajlandó, éppen mert egy nimand, akit mindenki lenéz és kiröhög, és akkor a Kaló egy pillanat alatt rettenetes lett, valósággal terrorizálta a munkatársait, és senki se mert ellentmondani neki, vagy pláne szembeszállni vele, mert tudta, hogy a Kaló máris rohan a profhoz és jól eláztatja.

És ez így ment sokáig, a Kaló basáskodott, és mindenki túrta, helyesebben nem mindenki, mert ugye a nővérek öntudatosabbak az orvosoknál, nekik aztán tényleg nem kunszt másik állást találni, úgyhogy ők csak a láncukat veszíthetik el. És jó pár nővér a Kaló miatt ment el, és az elmenetelük előtt néhányan jól kipakoltak, és aztán lassan egyre több lett a panasz a kis cézár ellen, és a panaszok gyűltek, halmozódtak, és mentek a jelzések a profhoz, mert a referálók is kezdték érezni, hogy előbb-utóbb lehet egy jó nagyot rúgni a Kalóba, és ennek ők is örültek, mert hülyeség volna azt hinni, hogy a referálók közt volna valamiféle szolidaritás, egy fenét, csak nagyon jól tudják, hogy ki kell várni a megfelelő pillanatot, mert különben fordítva is elsülhet a dolog. Na, egyszer aztán a prof azt mondta, hogy most már aztán elég, üljenek össze az illetékesek, a párt, a szakszervezet, a főnővér meg mindenki, akinek panaszja volt a Kaló ellen, üljenek össze, beszéljék meg, és csináljanak egy jegyzőkönyvet.

Összeültünk. Mindenki szépen elmondta a magáét, teljesen tiszta, világos, egy-

értelmű volt a kép. Megcsináltuk a jegyzőkönyvet, én mint pártcsoportvezető levittem a profhoz, odaadtam, ő elolvasta, aztán mérgesen visszaadta. „Hogy képzeli ezt maguk, hetet-havat összehordanak a Kaló adjunktus úr ellen, hát vegyék tudomásul, hogy a Kaló az egyetlen, aki ér valamit a klinikán.” És elkezdte szidni a többi adjunktust, hogy mind ilyen meg olyan meg amolyan, link, megbízhatatlan, csak a Kaló ér valamit. Hát én teljesen paff voltam, és azt mondtam, hogy már elnézést kérek, de ön bízott meg minket, hogy vizsgáljuk ki ezt az ügyet. Én most lehoztam az írásos jelentést, és ezek után valóban nem értem, hogy miért tetszik mindent a feje tetejére állítani, szidni azokat, akik ellen nem merült föl panasz, és felmagasztalni a Kalót. Mondtam, hogy ezek után én mint pártcsoportvezető soha többé nem veszek részt ilyen akcióban. Erre ő kirúgott. Akkor egy darabig nem fogadott, hallani se akart rólam, de aztán néhány hét múlva, és ez is ritkaság a klinika történelmében, megbocsátott, újra hivatott a titkárnőjével.

A következő morbuszom egy évre rá volt. A prof behívatott, és mint pártcsoportvezetőnek elmondta, hogy micsoda alak ez a Falus, képzelje el, hogy egy nagydoktori-disszertációttervezettel hozakodik elő nekem! Hát mit szól hozzá. Én meg azt mondtam, hogy mi sem természetesebb, hiszen azért jött ide. Megtette az előkészületeket, épp ideje, hogy belekezdjen valamibe. És még azt is hozzátettem, hogy a Falus docensnek jött ide, és sajnos nem olyan helyzetben van, amilyenben egy docensnek lenni kellene. Akkor ő újra kirúgott. Köszönöm, viszontlátásra, mehet, viszontlátásra. És megint hónapokig...

Aztán megint megbocsátott, nem egészen, nagyon-nagyon feszült volt a kapcsolat, de mégis. Nem mentem bele a csínokba, és ha néha hivatott, és aztán egészen másról kezdett beszélni, mint ami a téma lett volna, például szidta a professzor-társait, akkor én befogtam a számat, legfeljebb nem bólogattam. Más kérdés, hogy a prof piszok jó emberismerő, és egyszer meg is mondtam, hogy rögtön látszik az arcomon meg a pupillámon, ha valamiről más a véleményem, mert — így mondta — valósággal hatalmába kerít a vegetatív izgalom.

Na, aztán jött a harmadik morbusz, épp most volt három éve. Volt egy ilyen egyéni beszélgetés a párttagokkal a klinika helyzetéről, a légkörről. Előírt program volt. Na, ezt a beszélgetést mi csináltuk ketten, a Zöldi Juli meg én. Összegyűjtöttük a véleményeket, és aztán úgy gondoltuk, hogy ami ebből az intézet vezetésére tartozik, azt elmondjuk a profnak. Bejelentkeztünk. Nehezen fogadott, nagyon nehezen, többszöri dátum volt, na mindegy, vártunk, és a titkárnővel megüzentük, hogy a beszélgetésből származó tapasztalatokat a beszámoló taggyűlésre szeretnénk^o vinni.

A prof az utolsó pillanatban, a taggyűlés napján hivatott minket, és azzal kezdte, hogy odafordult a Zöld Julihoz, és azt mondta neki: „Hallom, hogy nemigen megy a nyelvtanulás, hja kérem, ahhoz is tehetség kell, vagy legalább érzék, de ha valakinek nincs, az általában nem hajlandó elismerni, és mint hallom, maga is inkább a kolléganőire tesz megjegyzéseket, de azzal nem büszkélkedik, hogy nem képes letenni a középfokot.” Ilyesmit mondott, nem emlékszem pontosan. A lényeg az, hogy a Zöldi Julit szíven találta. A Zöldi Juli elterült, sírva fakadt. Ezzel az egyik delikvens ki volt löve. A Zöldi Juli megsemmisült, ő már nem tudott partnerként szembenézni a proffal. Maradtam én. Én, amit tudtam, elmondtam. De egy idő múlva a prof félbeszakított, hogy na, ebből elég, hogy jövök én ahhoz, hogy ilyen sértéseket vagdaljak az ő fejéhez, és csak nem képzelem, hogy a pártcsoport fütytyent egyet, és ő máris szalad megmagyarázni a bizonyítványát, már csak az hiányzik, hogy mindenki belebeszéljen a vezetés dolgába. Alászolgája, elmehek.

Néhány hónap múlva aztán sor került az intézetvezető beszámoltatására, aminek az volt a témája, hogy a demokratizmus érvényesülése a klinikánkon. Ezen az összefüggésben természetesen képviseltette magát az egyetem állami és pártvezetése is. És akkor az előtt a plénum előtt megint kezdtük mondani, hogy nálunk az intézeti négyzög, azaz az intézetvezetőség, a párt, a szakszervezet és a KISZ együttműködése nem létezik, mert az intézetvezető semmibe veszi a demokratizmus alapvető szabályait, nincs jelen a klinika életében satöbbi. A prof iszonyúan felbőszült, meg-

vádolt minket, mondván, hogy a KISZ-titkár, a szakszervezeti titkár meg a párt-csoportvezető az egyéni érdekei szolgálatába állítja a funkcióját, ez a trió egy klikk, eszük ágába sincs a közösséget képviselni, csak a saját pecsenyéjüket akarják sültögetni, de ő, az intézetvezető ünnepélyesen kijelenti, hogy abból a bizonyos pecsenyéből nem esznek. Na, az egyetemi vezetőség ezt nem fogadta el, azt mondták, hogy olyan súlyosak a vádak, hogy ezt az egészet ki kell vizsgálni.

A vizsgálat annak rendje és módja szerint le is zajlott, a dolgozók túlnyomó többsége kiállt mellettünk, és visszaverte a prof vádjait, a profot behívták az egyetemre, hogy lezárják a dolgokat, és mi azt hittük, azt reméltük, hogy most végre megváltozik minden, a prof ezentúl nem mondhatja, hogy csak az a klikk hepcsiáskodik. De persze tévedtünk, minden maradt a régiben, helyesebben változott egy és más, mert ugye az én esetemben ez volt az utolsó dobásom, a harmadik morbusz, az, hogy én ott a plénum előtt exponáltam magam, ez végzetes lett, azóta ő engem nem fogad, nem tárgyal velem, sőt a köszönésemet se fogadja. Azóta ki vagyok zárva a műtőből is. És a tavalyi minősítésem olyan hallatlan mértékben más volt, mint a három évvel ezelőtti, hogy a személyzeti osztály nem fogadta el, és aztán a pártvezetőség sem, és azóta is tart a huzavona, a lényeg az, hogy új minősítésem nincs, tehát elvileg a négy évvel ezelőtti hozsanna van érvényben. Persze csak elvileg, mert a gyakorlatban én vagyok a feketeseggű, szóval az abszolút rossz, és a referáló gárda, ha csak teheti, rüg egy nagyot belém, hogy csak úgy nyekkenek.

HARMADIK JELENET

PROFESSZORI VIZIT

Fél tíz van, az egyes osztály a megszokott életét éli.

Mária nővér az egyik frissen operáltat, a hiszterikus vegyészt nyugtatgatja:

— Nincs semmi baj, mérnök úr, higgye el, nem vérzett be a szemecskéje, de-hogyis vérzett be, csak ne heveskedjen, bírja ki ezt a pár napot!

Az amputált lábú Kalász bácsinak látogatója van, a dagidoki Várady az ambulanciáról.

— Tiszteletem, urambátyám, hogy szolgál a kedves egészsége? Hallom, hogy szépen gyógyul — harsogja, és még a sarkát is összecsapja.

— Bent volt a fiam — mondja Kalász bácsi, és egy barna papírzacskóra mutat. A zacskón kívül csak egy rózsaszín üvegpohár és egy félbe vágott citrom van az éjjeliszekrényen. — Ezt hozta.

Várady még gyerekkorából ismeri az öreget, az édesanyja ugyanabban a gimnáziumban tanított, mint Kalász tanár úr. Magyar szakosak voltak mind a ketten. Kalász bácsiba azóta alaposan belegyalogolt az élet: mindkét lábát amputálni kellett combközépből, érszűkület miatt, a feleségének meg olyan krónikus ízületi gyulladása van, hogy ki se tud mozdulni a kőbányai lakásukból. A Kalász bácsi szerény nyugdíjából élnek, meg a fiú apanázsából. Az öregek nem akarnak szociális otthonba menni, pedig a fiuk nagyon szeretné. Kalász bácsi fia egyetemi tanár Debrecenben. Gyakran feljár Pestre. Várady tudja, hogy három hét alatt, amióta Kalász bácsi itt van, a professzor úrnak csak egyszer sikerült időt szakítani rá, hogy ellátogasson a klinikára, de akkor se jött föl az apjához (megtehetette volna, a látogatási zárlat ellenére), a proffal társalkodott vagy egy óra hosszat. Az öregnek meg felküldött egy kiló narancsot. Telefonálni viszont gyakran telefonál. A profnak.

Váradyt cserben hagyja a beszélőkéje, mond valami affélét Kalász bácsinak, hogy nemsokára a légyzümmögést is meglátja, olyan éles lesz a szeme (a sztereotip szemészhumor ezúttal nem igazán helyénvaló, mivel Kalász bácsi erősen nagyot hall), mély tisztelettel elköszön, és még benéz a kis szobába, ahol Porubszki épp most adja be Ádámnak az intravénás calcium-sandostent. (A szemfenéktrombózisos

már megkapta a maga injekcióját, alszik is tőle, jó mélyen.) Ádám érzi, ahogy a hóhullám egyre feljebb kúszik a torkában, a szája megtelik meleg nyállal, tudja, hogy mindjárt rájön az álmodás, és azt is, hogy ellen tud állni az álmodásnak, ha nagyon akar. És most nincs kedve aludni: hátha Váradynak van egypár perce, akkor kimehetnek a vizsgálóba (Deák már visszajött Hajdú úrral és Pap úrral), és beszélgethetnek egy kicsit külföldi utazásokról meg hasonló kellemes, nem beteg-témákról. De Váradyt várják a betegek az ambulancián, marad hát a snapszlizás Kurucsayval, az se rossz.

Kint, az ebédlőben a kis asztalnál összejött a társaság. Hajdú úr szórakoztatja a hallgatóságát, Pap urat, a Kalmár gyereket meg Lakatost. (Az utóbbira való tekintettel ezúttal nem a bűdös cigányokról esik szó, arról például, hogyan verte be Hajdú úr háromnak is a pofáját, pedig őnála bicska se volt.)

— Zárom be a műhelyt — Hajdú úr műanyagöntő kisiparos, főleg jelvényt, malacperselyt, aranyozott szerencsepénzt, valamint négylevelű lóherét gyárt —, amikor bejön egy menyecske. Valamikor régen a bedolgozóm volt, ő égette be a gombostűt a jelvénybe, na mindegy. Bejön, és azt mondja, Hajdú úr, segítsen ki, maga jó ember, segítsen ki, kiraktak az albérletből, most hova menjek, mit csináljak, pénzem sincs, a fene ott egye meg. Na jó, mondom, nagy dolog, azért vagyunk emberek, hogy segítsünk egymáson, majd meglátjuk, mit tehetünk. Nem leszek há-látlan, Hajdú úr, azt mondja, látszott rajta, hogy nem kell kétszer mondani neki... olyan jó megmarkolni való segge volt, meg csöcse is szépen. Na, hazavitettem. Be a fürdőszobába, hagyta magát levetkőztetni egy szó nélkül. Beszappanoztam a hátát, de csak az egyik kezemmel, mert a másikkal a csöcsét fogtam, olyan csöcse volt neki, hogy...

Hogy milyen, azzal még várni kell, mert beviharzik Kaló adjunktus úr, látszik rajta, hogy valami rendkívüli dolog történt.

— Tízkor professzori vizit, az egyes az első — és már fordul is kifelé.

Mária nővér a plafonra emeli a szemét, a kezében levő gézzel automatikusan suvickolni kezdi a nagy ebédlőasztal viaszosvásznát, a megdöbbenéstől és rémülettől szólni se tud. Két hónapja nem volt professzori vizit, akkor is csak azért volt, mert egy külföldi delegációt kellett végigkísérni a klinikán.

Böcz a köpenyzsebébe csúsztatja a szemüvegét, megdörzsöli az orrnyergét és azt mondja:

— Nyugalom, csak semmi pánik, mindenki őrizze meg a hidegvérét!

Erre, pont, mint a Rejtő-féle Grand Hotelban, kitör a pánik. Valahonnan elő-kerül Vargáné, a takarítónő, lázasan síkálni kezdi az ebédlő követ, Mária nővér rá-rivall a Hajdú-féle társaságra:

— Befelé! És hozzák rendbe a disznóólukat! Tibi, te itt maradsz, mocskos a pizsamád.

Azok hárman kotródnak befelé, akkor meg Vargáné kezd sivalkodni:

— A rosszabb egye ki a belüket, hogy nem nézik, hová teszik azt a mocskos csülküket...

— Nana — csitítja Böcz a nőket —, ne kotkodácsoljanak, volt már ilyen a világ-történelemben.

Böcz meg a két tanársegéd kimenekül az osztályról. Mária nővér végre úrrá lesz kezdeti zavarán, kézbe veszi a kormányrudat. Kioszt egypár tiszta pizsamát, szemre-vételezi az ágyakat, mindent lerámoltat az éjjeliszekrényekről, megigazgatja a párnát a frissek feje alatt, a konyhában eltünteti a kávézás kegszereit, megmutatja Vargánénak, hol síkáljon, kisimítja a pépes-karosszékek vászonhuzatát, betolja a székeket az ebédlőasztal alá, katonás rendbe teszi a nővérasztalt, fel-alá rohan, intézkedik, parancsszavakat harsog. Már a végé és a fürdőszoba is rendbe van téve, az ebédlő ragyog. Kiszalad a folyosóra, kiszólitja Vargánét, minden illegális fel-vágottat és egyéb romlandót kiszórnak a frizsiderből. Aztán szemlét tart a kórter-mekben: a kis szobában mindenki szépen, vigyázállásban fekszik az ágyán, kitűnő. A nagy szobában... a nagy szobában Virányos bácsinak (pont az ajtóval szemben van az ágya) hült helye.

— Virányos bácsi, Virányos úr! — kiáltozza Mária nővér, de már felel is neki Vargáné:

— A klozetön van a szarházi, ennek is pont most jutott az eszébe hogy összerondítsa a vécét, kezdekhetek mindent előlről.

Virányos bácsi kikacsázik a vécéből, két kézzel tartja a gatyáját, Vargáné arra se adott időt neki, hogy megkösse a gyolcs alsó madzagját, és begombolja a csikosat. Virányos bácsi segélykérően pillant körbe, de nincs segítség, a jó cimborák elhullottak a muszka elleni háborúban; Virányos bácsi elindul az ágya felé, de Mária nővér ráüvölt:

— Jöjjön ide, maga szerencsétlen, csupa lucsok a nadrágja!

Odataszigálja a fehéreneműs szekrényhez, és nem veszi észre, hogy Virányos bácsi gatyát markoló jobb kezében kibomlott az alig megkezdett vécépapírcsomag, ott tekergőzik a nagy szoba ajtaja és a kis asztal sarka közt. Mária nővér térdre veti magát, nagy gyűrött halomba göngyöli a vécépapírt, belevágja Vargáné szemetesvödrébe. Az órájára néz; — Jézus Mária, öt perc múlva tíz! — sikoltja, lerántja Virányos bácsi gatyáit, a kezébe nyom egy csikosat: — Vegye föl, majd aztán kap másikat! — Virányos bácsi kétszer belefér a nadrágba.

Bejön Böcz és a két osztályos orvos.

— Mindennap lehetne professzori vizit — mondja Böcz —, nem emlékszem az időre, amikor ilyen szép rend és tisztaság volt az egyesén.

— Más se hiányzik — tiltakozik tiszta szívből Mária nővér. — De legalább szólnának előre, hogy ne...

Bent a kórteremben óriási csörömpölés, Virányos bácsi kétségbeesetten áll kitért ajtajú éjjeliszekrénye előtt, és remeg, mint a miskolci kocsonya. A vécéből való kiűzetése és a többi emberpróbáló viszontagság után a dugacs szilvóriumból akart erőt meríteni, de nagy felindultságában elejtette az üveget.

Most aztán kész a baj, és sokkal nagyobb, mint első pillantásra látszik. Mert nem csak a romokat kell ám eltakarítani! A jóféle pályinka illata betölti az egész osztályt. Mária nővér azonnal felismeri a veszélyt, arra se vesztegeti az időt, hogy legorombítsa a tettest, rohan kitérni az ablakot.

— Na ne — állítja meg Böcz —, nem nyitjuk rá az operáltakra az ablakot!

Mária nővér szalad hát a kis szobába ablakot nyitni. Vargáné fölszedi a rongyával az üvegcserepeket, a szagtól máris fényes jókedve támadt, a betegeknek is tetszik a móka. Mindjárt jön a prof, és mit fog tapasztalni? az egyes osztály akár egy kocsmá, italbúzs és dajdajozás (igen, mert a Hajdú úr szép halkan rázendített, a Kalmár gyerekek átvette a dalt, a Pap úr is velük dűnnyögi, sőt a másik szobában a Lakatos is megszólal). Hogy mi lesz ebből! Mindegy, most már nincs mit csinálni, Deák udvariasan elhallgattatja a danászókat, és a személyzet (kivéve Vargánét, ő eltűnik a vécében), fősorakozik az ebédlőben, akár egy fogadóbizottság.

Negyed tizenegykor jön Kaló és közli, hogy mégsem lesz professzori vizit.

PORUBSZKI — III.

ESETEK

Nem az készíti ki igazán, hogy ki vagyok kiáltva egyes számú közellenségnek, hogy elég egy apró hiba, és beledolgoznak a talajba, hanem az, hogy hiába is kapálózom, valójában cinkos vagyok a disznóságokban. Mert tudok róluk, és mégse teszek, nem tehetek semmit ellenük.

Itt van például az ablatio. A beteg azzal jön be, hogy valami sötét függönyféle egyre lejjebb ereszkedik a szemén. A szemész rögtön tudja, hogy levált a retinája. Akkor jön a hosszú, esetenként három-négyszer egy óra hosszát tartó vizsgálatorozat: tükrözéssel megállapítjuk és megrajzoljuk a szakadás helyét. A klinikán Deák csinálta a legjobban a vizsgálatot, a prof ezt észrevette, és rábizta az egészet.

A műtét másfél-két óráig tart, az egyik legjelentősebb szemészeti esemény. Nálunk valóságos színjáték alakult ki körülötte. Először is tíz-tizennégy napig fektetni kell a beteget. Na, végre jön a műtét, amit az esetek nyolcvan-kilencven százalékában a Timár Vera csinál. A klinikai gyakorlatnak megfelelően minősíthetetlenül rossz technikával: a retina mögötti folyadék nincs leengedve, így aztán a fagyasztóval való érintgetés, a kryopexia hatástalan, a gócképzés nem jön létre. Húsz beteg közül jó, ha három meggyógyul. Amíg Deák asszisztált a műtetekhez, folyton sziszgett: „Nem tetszik gondolni, hogy meg kellene néznünk, hol járunk?”

A betegbe a Timár Vera beleszuggeralja, hogy ha nem fekszik mozdulatlanul legalább két hétig, rossz lesz az eredmény. Összesen vagy négy-öt hétig fekszik az a nyomorult beteg, közben a fájdalmas műtétortúra — a végére pocskék állapotba kerül. Végre leszadjuk a kötést, a Timár Vera megvizsgálja az illetőt, és biztatónan közli: „Jó a visszfény, fekszik a retina.” Néhány nap múlva felkelhet a beteg, visszük a vizsgálóba, persze kiderül, hogy a retina nem fekszik. A Timár-féle diagnózis: „Retina feküdni látszik, de még ödémás.” A Timár Vera parancsára ez kerül a zárójelentésbe is; az osztályos orvos természetesen nem írhatja az igazságot, mert akkor kiderülne, hogy milyen szánalmas a műteti statisztikánk. A beteg hazamegy, aztán egy hónap múlva jön felülvizsgálatra. Addigra a lobos pirosság elmúlik, nyilvánvaló, hogy a retina változatlanul le van szakadva. Diagnózis: „Beteg nem vigyázott otthon magára, nem tartotta meg az utasításokat, *tönkretette a szemét.*”

Amikor Deák kegyvesztett lett, a prof elvette tőle az ablatiós vizsgálatot, és egy kezdő orvosnőre, Nádasdi Ágotára bízta. A vicc az, hogy az eredmények nem lettek rosszabbak, mert a műtétnél addig is tojtak a rajzra. Sőt, még javult is a szent statisztika, ugyanis a Timár Vera bevezetett egy szédületes újítást: olyan betegeket is megoperált ablatióval (és csak kis részben tévedésből), akiknek nem ablatiója, hanem mondjuk üvegtesti bevérzése volt. Ezek a műtétek aztán sikerültek, a retina tényleg feküdt, hiszen sohase is volt leszakadva...

Egyébként nemcsak az ablatiónak kell heteket várni a műtetre. Régebben gyakran előfordult, hogy a beteg még egy szemhéjszéli szemölcsrel se szabadult egykönnyen a klinikáról. A Timár Vera meg a Kaló csinált rendszert a „fárasztásból”, csak akkor írták ki operációra az illetőt, ha már letejelt. A Kalónak volt egy jó kis trükkje. Megkörnyékezte a beteget vagy a hozzátartozóit, és beadta nekik, hogy ő el tudja intézni, hogy a legjobb kezű orvos műtse meg a kedves beteget. A nővérek valahogyan rájöttek a mesterkedésre, azt is kifigyelték, hogy Kaló a liftben veszi át a pénzt, és szóltak a betegeknek, hogy ne üzleteljének vele. Végül a prof is tudomást szerzett a Kaló szélhámosságáról, és állítólag szörnyen letéremtette, de kivizsgálás nem lett a dologból.

A klinikán törvény, hogy az van, amit a docens vagy az adjunktus referált a profnak. Ha a referálás téves — úgy kell a tényeknek, meg persze a betegnek. Nem egyszer előfordul, hogy a Timár Vera utasítja az osztályos orvost, hogy írja át, vagyis hamisítsa meg a kórlapot, ki ne derüljön az ő tévedése. Márpedig a Timár Vera gyakran téved. Ez még nem volna olyan nagy baj, csakhogy ő nem hajlandó belátni a tévedését.

Volt például egy eset, az urológiáról átküldtek egy férfit kétoldali súlyos gyulladásal a szem nagy részében. Böcz, Deák meg én úgy ítéltük meg, hogy bakteriális gócból (valószínűleg a veséből) való szóródás okozza az áttételes szemgyulladást. A Timár Vera viszont retinopathia angiospasticát, vagyis érszűkületből származó retinakárosodást állapított meg. Az ő diagnózisa szerint kellett kezelni a beteget. Egy pár nap múlva, amikor már az egész szem merő gyulladás volt, a Timár Vera végre megváltoztatta a véleményét, de hogy juszt se legyen igazunk, az elülső szegment iszkémiáját, keringési zavart, pangást diagnosztizált. Vagy kéthetes késéssel kezdődött meg a megfelelő terápia. A beteg majdnem teljesen megvakult.

A tévedések egyik fő forrása a skatulyázás. Mostanában a fogamzásgátló a slágerskatulya, az orvosok nagy része verseng, hogy minél több esetben az antikoncepciens ártalmát derítse ki, mert a prof sugalmazására tudományt akar kihozni belőle.

Amíg a pirulatéma nem volt felkapva, a nők egyenjogúak voltak a férfiakkal, náluk is előfordulhattak a látóideg-gyulladás, a retinális vérzés vagy az embolia különféle formái. Ma már mindent az antikoncepciens számlájára kell írni. Ha bejön egy fiatal nő, bármilyen legyen is a panasza, ez a legelső kérdés: szed fogamzásgátlót? Ha igen, máris gyönyörű és tiszta és egyértelmű a kép — fel lehet dolgozni. Az se számít, ha négy-öt éve szedett utójára tablettát, és akkor is csak kis mennyiségben.

Nemrégiben bekerült a klinikára egy tizenöt éves gimnazista lány. A feleségem ismerte a szüleit, így kerültem kapcsolatba vele. A tünetek neuritisre, látóideg-gyulladásra utaltak. A Timár Verának kivallatták, hogy szed-e fogamzásgátlót, és arra a következtetésre jutottak, hogy nyilván szed, csak nem vallja be. Ennek megfelelően is kezelték, még az se rendítette meg őket, hogy a nőgyógyászat virgo intactát állapított meg. Két hónapig aszalták bent azt a szegény kislányt, és még tovább is aszalták volna, ha nem hívom fel az apát, és nem tanácsolom neki, hogy vigye el az idegsebészetre. Kiderült, hogy a kislánynak agytumora van, megoperálták — kéthónapos késéssel.

Tomika kilencéves volt. Csordás Ilonka az akkori gyerekfelelős vizsgálta meg, és gyorsan Deáknak is megmutatta a kislányt. Mindketten azon a véleményen voltak, hogy a szemfenék perifériáján daganat, glióma van. Ez az egyik legsúlyosabb kór, vakságot okoz, sőt, ha nem távolítják el gyorsan az egész szemgolyót, áttételeződik, és a beteg meghal. A Timár Vera megvizsgálta Tomikát, aztán lehordta Csordás Ilonkát meg Deákot, hogy minek keltenek pánikot, szó sincs gliómáról, ez pars planitis, szemfenéki gyulladás. Egy-két nap múlva Deák szinte oda rángatta a Timár Verát a réslámpához, nézze meg, a daganat progrediál, követeli, hogy a gyereket azonnal mutassák meg a profnak, enukleálásra van szükség, lássa be végre a docens asszony! A Timár Vera először is kijelentette, hogy ővele senki se kiabáljon, kikéri magának ezt a hangot. Aztán nagy kegyesen megvizsgálta Tomikát... mit megvizsgálta!... egy pillantást vetett rá, és diagnózis gyanánt azt mondta: „Magával, tanársegéd úr, nem lehet együtt dolgozni, állandóan lázad a barátjával, a Porubszkival. Ha ez glióma, én visszaadom a diplomámat...” És sértetten elvonult. Böcz is próbálta jobb belátásra bírni a Timár Verát, de azzal jött vissza, hogy „nincs mit kezdeni ezzel a feminával”. Na, akkor bevette magát Csordás Ilonka. Ő se ment semmire, de a vita végén olyan sírógörcsöt kapott, hogy alig lehetett megnyugtatni, és a Timár Vera azt mondta neki, hogy ha már ennyire belelovalta magát a fixa ideájába, hát jó, legyen meg a profnak való bemutatás. És tényleg szólt is a profnak, hogy van egy vitás eset, jó volna, ha megnézné. A prof meg azt mondta, hogy rendben van, majd szól a megfelelő időpontban.

A bemutatás egyre később. Közben Csordás Ilonka megbetegedett, hetekre kitértek. Deákot az ambulanciára helyezték és majdhogynem formálisan megtiltották neki, hogy betegye a lábát az osztályra. A bemutatás végül elmaradt, a Timár Vera megmaradt az eredeti diagnózisa mellett. Tomikát kéthónapi bentlét után hazarendték, azzal, hogy szedje a gyógyszereket.

Három hónap múlva a szülők — az SZTK tanácsára — visszahozták a gyereket. Addigra a daganat már kitöltötte a szem belsejét, sőt a szemburkot, az érhártyát is áttörte. Azonnali enukleáció. Gyerekkonzílium. Tomikát gyorsan átvitték a gyermek-klinikára, már észlelni lehetett az áttételeket. Meghalt... Ha a profnak megmutatták volna... Ő még a nem tumort is inkább tumornak nézi, mert ugye az tudományosan feldolgozható. Persze ez se biztos. Egyszer a Böcz levitt egy beteget a profhoz, az meg oda ültette a réslámpához, és aztán olyan furcsa véleményyt mondott, hogy Böcz suttyomban megnézte a réslámpát, nincs-e rosszul beállítva. Hát nem volt rosszul beállítva, de olyan vastag por volt a lencsén, hogy alig lehetett átlátni rajta.

NEGYEDIK JELENET

A KIHALLGATÁS

Váradyt hívatta a prof. Csordás doktornő vette fel a telefont, és őszintén részvevő arccal adta át Váradynak: csak abból, ahogy a titkárnő kiejtette Várady nevét, tudni lehetett, hogy kellemetlenségek várnak a kollégájára.

— Tessék parancsolni — szóló nyájasan a telefonba Várady.

— Üréné Abos Lenke. (A titkárnő úgy imádja a nevét, kivált, amióta az „Üréné”-ra is szert tett, hogy gyakran köszönés gyanánt is ezt használja.) Tizenegy húszra várjuk. De futólépésben!

Kattanás. Ha Várady most azonnal futólépésben elindulna, tizenegy húszra már a Gellérthegyről csodálhatná a főváros panorámáját; Üréné Abos Lenke összekeverte a két leggyakoribb invitációsöveget, azt, hogy „Azonnal jöjjön, de futólépésben!” és hogy ekkorra meg ekkorra „várjuk, késés nincs”. Különben napnál világosabb, hogy a zord titkárnőnek (persze, nem mindenkihez zord, egyesekkel nagyon is negédes) miért botlott meg a nyelve: a „de futólépésben!” egy árnyalattal fenyegetőbb, mint a „késés nincs”, és most ez a lényeges, a fenyegetés.

Várady felír még egy szemüveget, neomycint csöpögtet be egy kétségbeesetten kapálózó és torkaszakadtából bömbölő kötőhártyagyulladásos csecsemőnek, aztán megkéri Csordás doktornőt, hogy vegye át a betegeit, és felmegy Porubszkihoz az egyesre.

Böcz is ott van, éppen kezét mos a nagy szoba hátsó falán levő csapnál. Nem nyúl a közös törülközőhöz, karját lóbálva szárítkozik.

— Jelenésem van a profnál — közli Várady.

— Mi a fene — kerekedik el Porubszki szeme. Éppen a héten számoltak utána, hogy Várady majdnem három éve volt utoljára a szentélyek szentélyében, a prof dolgozószobájában, és három év alatt cakkpakk két kataraktaműtétet és hét apróbb műtétet kapott (szemhéjtumor-eltávolítás, kúszóhályog).

— Morbuszszaga van a dolognak — véli Böcz. — Nyilván megneszelte, hogy elfele gravitálsz a klinikáról... Gyerünk, kérjünk azilumot a röntgenen, itt nem lehet nyugodtan eszmét cserélni.

A röntgenben senki sincs.

— Lukácstól tudhatta meg, mondja Várady. — Amilyen hülye vagyok, kikotytyantottam neki, hogy bedobom a törülközőt. A Timár Vera már tegnap reggel úgy nézett rám, mintha keresztül akarna döfni a szemével.

Porubszki legyint:

— Az mindig úgy néz.

— De van, amikor úgyabbul — mondja Böcz.

— Na mindegy, lehet, hogy így jobb. Egy-két napon belül úgyis megkapja a kikérő levelet, állítólag ma postázzák. Legalább nem éri váratlanul a hűtlenségem.

— Azért csak készül fel a legrosszabbra — mondja Böcz. — A prof mostanában nagyon fel van spannolva. Ha a sejtésem nem csal, rendes kis szcéna lesz.

Porubszki, az örök optimista, nem ért egyet Böczcel.

— Az nem olyan biztos. Csizmadia Lacit úgy rühellte, hogy jobb se kell, aztán, amikor elment, egy olyan baráti szpicset vágott ki, hogy a Laci majd fenékre ült a meglepetéstől.

— Az más volt — mondja Böcz. — Egyrészt, mert a Csizmadia a minisztériumba ment, másrészt pedig... nem is tudom... szóval az más volt.

— Lesz még bent valaki? — kérdezi Porubszki.

Várady vállat von.

— Tudom is én! majd pont velem fogják közölni... De azt tudom, hogy ha elkezd műsorozni, én is megmondom a magamét.

Porubszki hevesen bólogat.

Helyes, mondd csak meg a magadét! Végül is most már biztos, hogy elmész, nem? Tehet neked egy szívességet.

— Nana, lassan a testtel! — mondja Böcz. — Ha felbőszíted, még képes és utánad nyúl, aztán mehetsz recepteket skribálni a harmincadik kerületbe. Nem mondom, hogy tapsikoljál, ha a fejedre olvassa, hogy elloptad az ezüst eszcájgot, de azért jobb, ha vigyázol.

Porubszki mondana valamit, de kivágódik az ajtó; Kaló adjunktus úr meg-hökkenve bámul Váradyékra:

— Mi az, összeesküvés, összeesküvés? Hihhihi — aztán választ se várva eltűnik.

— Most szalad a kis disznó referálni, és ti is megkapjátok a strigulátokat, amiért szóba álltatok velem.

— Az én lapomra már nem fér több strigula — mondja Porubszki. Meglapogatja Várady vállát. — Csak bátran, keményen, ne hagyd magad!

Böcz fancsali képet vág:

— Jó, ne rezelj be, de ne is heveskedj! — figyelmeztetően felemeli a mutató-ujját: — In media stat virtus.

Háromnegyed tizenkettő. Az orvosi ebédlőben a gulyáslevesnél tartanak a korán-evők. Böcz dohog.

— Ez a mániájuk. Gulyásleves és káposztás cvekedli. Éljen az egészséges táplálkozás!

— Nem lehet mindennap bifszték — viccelődik a kövérkés Csuli doktornő, az éppen ügyeletes zseni.

Böcznek semmi kedve társalogni vele, még ilyen semleges témáról sem. Hogyne! Csulijuli holnap már arról referálna a profnak, vagy ha nem a profnak, hát Timár Vera docens asszonynak, hogy ő, Böcz adjunktus ellentétet szít a diplomások és a közép-káderek, jelesül s konyhaszemélyzet közt. Hát kell ez neki? Deákhoz fordul:

— A vegyészünk megnyugodott?

— Alszik. Kérsz vizet?

Bejön, mit bejön: betámolyog Várady, az arca szederjes a dühtől, derűs-világos-kék szeme vérben forog. Levágja magát a székre Böcczel szemben, a keze úgy remeg, hogy alig tudja a szájához emelni a vizespoharat. Böcz kínban van: látja, hogy Várady mindjárt kirobban. És éppen itt, Csuli meg Lukács előtt; tíz perc múlva az egész klinika a Várady-ügyet fogja tárgyalni. De nincs mit tenni, Várady se lát, se hall. Dől belőle a szó:

— Szakmai insuficiencia, a tudományos ambíció teljes hiánya, kóros lustaság, inkompetencia az oktatásban, inhumanitás a betegekkel kapcsolatban, minősíthetetlenül gyatra manualitás. Egyfelől. Másfelől karrierizmus, akadékoskodás, pökhendiség, paraszolvencia-lesés, áskálódás, intrikusság. Ez mind én vagyok. Meg még egy csomó minden...

Deák csitítani próbálja:

— Egyél inkább, megnyugtatta a gyomorideget. (Ez Várady mondása.)

Várady ingerülten legyint.

— Szarok az ebédre... Hogy mindenki panaszkodik rám, betegek, nővérek, orvoskollégák... — tüntetően Csulira, aztán Lukácsra mered. — Azt el is hiszem, hogy egyes orvoskollégák...

Nem fejezi be a mondatot. Csuli felpattan.

— Kikérem magamnak! — kiáltja, és sértetten kivonul az ebédlőből. Lukács zavartan leveszi aranykeretes szemüvegét, törölgetni kezdi a köpenye sarkában.

— Nem korrekt dolog, hogy ezt mondd — motyogja. — Te is tudod, hogy...

— Épp ez az, hogy tudom... jobb, ha te befogod a szád. Pfu, mindjárt felrobbanok, isten bizony, felrobbanok! A kurva életbe, hogy az ember még azt se mondhatja, hogy...

Böcz érzi, hogy ha nem fékezi meg Váradyt, jóvátehetetlen történik, ráripakodik.

— Hagyd abba, elég a hisztériából!

Váradyt úgy meglepi a Böcztől merőben idegen keménység, hogy elhallgat. Az adjunktus feláll, a fejével int Váradynak, és kifelé indul. Várady követi, némi habozás után Deák is.

Az egyes osztályon az ebédhez készülődnek. Porubszki doktor kórlapokat ír, csatlakozik a menethez, s mind a négyen bemennek a kis szobába. Böcz lenyomja Váradyt a Szarka bácsi ágyára, helyet mutat Deáknak és Porubszkinak, és ő is leül, az Ádám ágyára.

— Az elején kezd!

Várady fúj egy nagyot, és elkezd az elején.

— Lemegyek, a Zabos Lenke azt mondja: majd szólítják. Na jó. Félkor kicsenget a prof. Bemehetek, azt mondja a Zabos. Na jó. Bemegyek. Ott ül a prof, a Timár Veruska, a Kaló, meg az Elvira főfőnövér. Tisztára mint egy inkvizíció, úgy néznek rám, mint egy apagyilkosra. Köszönök, persze nem köszönnek vissza. Mondom, tisztára mint az inkvizíció. Azt mondja a prof: üljön le. Leülök. Azt mondja: hallom, hogy el szándékozik menni a klinikáról. Igen, mondom, valóban így van. Azt mondja: természetesen nem jutott eszébe, hogy az illendőség úgy kívánná, hogy eltávozási szándékáról idejében tájékoztassa az intézet vezetőségét. Dehogynem, mondom, még amikor csak körvonalazódott a dolog, szeptember végén, már akkor bejelentkeztem, és kértem, hogy fogadjon. Na erre azt mondja: ha valaki beszélni akar velem, az mindig megtalál... ahhoz képest, hogy három éve nem fogadott! Ekkora lett a fejem... Különb is, azt mondja, feltalálták már a papírt. A többiek bólogatnak, a docens asszony meg azt mondja: bizony, bizony. Azt hittem, felrobbanok. Na jó. Kérdi: mikor kapjuk meg a kikerőt? Mondom, a napokban, ha jól tudom. Erre ő: helyes. Mihelyt megkapjuk a papírt, a maga jelenléte szükségtelessé válik az intézetben... Nem is azt mondta, hogy szükségtelessé, hanem azt, hogy nem kívánatossá. Igen, azt, hogy nem kívánatossá. Na mindegy... A hivatalos elmenetelig nem tartunk igényt a munkájára. Ezzel vége az udvarias csevegésnek, jött a nagy monológ: Elmenetele előtt kívánatosnak tartottuk, hogy okulásképpen főlhívjuk bizonyos szakmai-emberi hiányosságaira a figyelmét. És akkor jött az inszufficiencia, inkompetencia, meg hogy impotens vagyok és prepotens, meg minden, ami csak stupid és aljas. Hát én nem kaptam levegőt! És a legszebb! várom, hogy abbahagyja és megkérdezhessem tőle, hogy és tessék mondani, mindezt honnan tudja, hiszen műteni nem látott, beteget vizsgálni nem látott, a többiről nem is beszélve, de egy francokat tudtam megkérdezni, mert az mondja a lerohanás végén, hogy csak ezt kívántam elmondani, köszönöm, elmehet. És feláll, és direkt elfordul, és telefonál, nehogy valamit is tudjak mondani. Hát ez volt.

— Rá se ránts — mondja Böcz. — Január elsejével mész el, ugye? Nahát, akkor egész decemberben lébecolhatsz. Miközben mi itt a vérünket hullatjuk, te szép nyugodtan megvásárolod a karácsonyi ajándékokat, uszodába jársz, síelni, moziba, nőzni, te leszel az élet császára.

— Láttátok volna az Elvira főfőnövér kikent pofáját! Ahogy az bólogatott, pedig a felét se értette. Impotencia, az persze nagyon tetszett neki, az olyan szexes. A Kaló meg ne kerüljön a szemem elé, mert szétrúgom a valagát!

— Gyere, menjünk ebédelni — mondja Porubszki.

— Hát jó — áll fel Várady —, az talán megnyugtatta a gyomorideget.

Böcz utánuk szól:

— Megehetitek a káposztástésztámat.

— Az enyémet is — mondja Deák.

Várady egyedül üldögel az ambulancia fekete falú sötét szobájában, most nem bírná elviselni az őszintén vagy kajánul részvevő pillantásokat. Úgyse sokáig lesz nyugta, biztos, hogy percekben belül, legkésőbb tizenkettő ötvenötkor utoléri az üzenet (vajon a Zabos Lenke fog telefonálni, vagy a Kaló jön személyesen?): az intézetvezető nem tartja kívánatosnak, hogy megtartsa az egy órákor esedékes gyakorlatot. Kár, jó volna elbúcsúzni a sráctóltól.

Tíz perc múlva egy, és még mindig néma a telefon, Kaló se szaglászott körbe. Elfelejtették volna? Á, lehetetlen, csak biztosan az utolsó pillanatig várnak, hogy annál nagyobb legyen a pofára esés. Vajon ki fogja helyettesíteni? Talán Lukács, neki az idén nincs csoportja, ő maga kérte, hogy mentse fel. Ami érthető is, mert még a hőtunalomhoz szokott hallgatók is panaszra mentek a tanulmányi felelőshöz, hogy a Lukács tanársegéd úr az egész gyakorlat alatt a tankönyv ábráit mutogatja nekik, és a szemhéjkifordítást gyakoroltatja. Jó, a prof aztán megüzente az „ifjú kollégáknak és kollégínáknak”, hogy ne lázongjanak, majd a vizsgán mutassák meg, ha olyan felkészültek a szemészet alapjaiból, de Lukácsban mégis volt annyi jóérzés, hogy „társadalmi elfoglaltságára való tekintettel” (egy év óta ő a klinikai pártcsoport vezetője) megszabadította magától a medikusokat.

Igen, valószínűleg Lukácsot vetik be. Hát ne menjenek olyan simán a dolgok! Távolítsák el őt, Váradyt a hallgatók szeme láttára, nem fogja megkönnyíteni a dolgukat.

Várady kettesével veszi a lépcsőket, egy kicsit liheg, mire a második emeletre ér. „Kíváncsi vagyok, mit fognak mondani — gondolja, amint lenyomja a kilincset —, az biztos, hogy az a tetű Lukács nem mer egyedül feljönni.”

Semmit se mondanak. Az asztalon egy papírlap: *„Hazaengedtem a hallgatókat. Úgy gondoltuk, neked is jobb, ha elmarad a mai gyakorlat. Kaló.”*

PORUBSZKI — IV.

ZSÓFI

Két ember volt rám a legnagyobb hatással életemben. Gyerekkoromban az apám, felnőttként Zsófi, a lányom. A családukban — ezt Ildikó szokta mondani — Zsófi az egyetlen, aki soha nem teljesít a képességei alatt. Ha nem tanulok Zsófitól keménységet, talán már rég elszöktem volna a klinikáról, nem bírtam volna ilyen sokáig ezt az egészet.

69 júliusában születtek meg az ikrek. Ildikó veszélyeztetett terhes volt, de lestrapálta magát. Koraszülés. Az ikrek fejletlenek voltak, nyolcnapos korukban légzési, keringési zavar lépett fel, a kisfiú három nap múlva meghalt. Zsófi már kéthónapos volt, mire hazavihettük. És elkezdődött a harc Ildikó és Zsófi közt. A kicsinek véres hasmenése volt, sugárban kihányt mindent. Ildikó megetette, ő kihányta, etette, kihányta. Ildikó győzött.

Egy idő múlva észrevettük, hogy rendezetlen a mozgása. Orvostól orvoshoz cipeltük. Nem volt két egyforma diagnózis. Volt olyan gyerekgyógyász, aki szerint semmi baja, csak fejletlen. A másik azt mondta, hogy Zsófi nem lát és nem is hall. Teljes kétségek közt voltunk. Aztán lassan kiderült az igazság. A légzési és keringési zavar miatt Zsófinak károsodott az agykérge, örök életére mozgássérült lesz.

Kétéves korától húsz hónapig Ildikó szüleinél élt Debrecenben. Amikor felköltöztünk Pestre, Zsófit is magunkkal hoztuk. Az albérleti szobánk falán volt egy néger maszk. Zsófi meglátta, és gyorsan becsukta a szemét. Aztán sokáig csak nézte, nézte. Láthatólag félt tőle, de meg akarta ismerni. Mutogatott nekem, hogy menjek oda a maszkhoz. De aztán megijedt, hogy még valami bajom lesz, és kiabálni kezdett: „Ne! Ne!” Magyaráztam neki, hogy az a csúnya fekete fából van, és senkit se bánt. Látszott, hogy érti, de nemigen hiszi, amit mondok. Rám nézett, aztán a maszkra, megint rám, megint a maszkra, és a végén azt mondta: „Oda!” Hogy vigyem oda. Ököbe szorult a kis arca, úgy rettegett, de megismogatta a fényes fekete arcot: „Nem bánt.” Ez volt addig a leghosszabb mondata.

Nehéz idők jöttek. Ildikónak is, nekem is új munkahely, szűk albérlet — úgy gondoltuk, hogy Zsófinak is jobb lesz, ha beadjuk a Villányi úti mozgássérült intézetbe. Hát nem lett jobb. Két hónapig volt bentlakó, aztán kivettük, mert testi-lelki beteg lett nélkölünk.

73 júliusában megszületett Borcsi. Ő is koraszülött volt, de szerencsére nem sínylette meg. És egy fél év múlva lakást kaptunk Erzsébeten. Zsófit beírtattuk a Villányi úti intézet Gubacsi úti részlegébe. Eleinte Ildikó vitte be mindennap, villamoson. Aztán egy rövid ideig egy szomszéd néni, Rózsika, végül én vettem át a szállítást. A babakocsit letettem egy családi ház kertjében a megálló közelében, és a karomba vettem Zsófit. Nehéz volt a villamosra való várakozás, az emberek bámultak, kérdezősködtek. Idővel valóságos rítusa alakult ki a villamosozásnak. Leültünk — valaki általában átadta a helyét —, és úgy helyezkedtünk el, hogy Zsófi kiláthasson az ablakon: a tenyeremmel feltámasztottam a kislány fejét. Két nevezetes pont volt az úton, az egyik egy iskola, amelyet Zsófi kikiáltott az ő saját iskolájának, a másik az a megálló, ahol egyszer le kellett szállnunk pisilni.

Zsófi kinőtte a sportkocsit. Attól fogva a nyakamban közlekedett. A villamosozás, különösen a felszállás egyre kellemetlenebb lett. Az emberek ilyeneket mondtak: „Mi a baja ennek a szegény szép kislánynak? De kár érte!” Zsófi persze már mindent értett, és ilyenkor nagyon elszomorodott. Esténként dühösen szidta magát: „Buta lábam! Összevissza csinálja a dolgokat. Kicsi és vékony. A popsi is kicsi, azért csúszok le az ágyról.”

Zsófi különben remek emberismerő. Tömören fejezi ki magát, persze elsősorban azért, mert nehezeére esik a beszéd. Szereti, ha valaki rosszat csinál: lám, nemcsak ő ügyetlen. És érti a tréfát. „Nagyon szeretek nevetni... Szeretem a kis Borcsikát, mert jól tud bohóckodni. A nagyszüleihez ragaszkodik. „Nyáron Dedecenbe! Nam-mama ügyes, gyors, olyan, mint te, aka. Nappapa aranyos, de totyogó.”

77-ben szülői, rokon, baráti segítséggel megvettük a Skodát. A kocsit nagy változás Zsófi életében is: vége a villamosozásnak, és lehet menni kirándulni.

Zsófi ötödikes, egy évet veszített. Ildikó annak idején kijelentette: „Ez a gyerek rendes iskolába fog járni, én nem adom gyógyóba.” Rendes körzeti iskolában magántanuló. Írásból, rajzból, tornából föl van mentve, egyébként mindenből ötös.

Zsófi most szerelmes. Rudika, a vőlegénye, tízéves elhagyott kis cigány fiú. Egész életét kórházban töltötte — visszafelé hajlott a térde — egy éve került a Villányi útra. Nyáron nem találkoztak, és Zsófinak borzasztóan hiányzott. Kitalálta, hogy írjunk neki levelet. Írtunk hát levelet Rudikának, és játékból feladtuk. Ősszel Rudi nem jött vissza a Villányi útra. Zsófi várta-várta, aztán kiadta a parancsot, hogy keressük meg. Attól fogva minden este ezzel fogadott: „Megkerested... megtaláltad?” Én meg védekeztem: „Jaj, édes csillagom, annyi dolgom volt!” De Zsófi nem hagyta annyiban: „Aka! Kevesebbet dolgozni, megtalálni Rudikát!” Mit tehettem? elkezdtem nyomozni. Megtudtam, hogy Rudikát megoperálták. Felhívtam az orvost, aki a műtétet csinálta, ő szívességből utánanézett a dolognak. Kiderült, hogy Rudika egy kisegítő iskolában van a Diószei utcában. Amikor ezt Zsófinak elmondtam, az volt az első kérdése: „Mikor megyünk Rudikához?”

Elmentünk. Ültünk egy üres szobában, néhány perc múlva botra támaszkodva bejött Rudika. Meglátta Zsófit, felragyogott a képe. „Szeretsz? Szeretsz?” — csak ezt ismételte. Zsófi meg simogatta: „Hát szia! Megtáltunk, Rudika.”

Azóta Rudikázunk. Három hét alatt ötször voltunk nála. Vittünk süteményt, csokoládét. Legközelebb — rendelésre — „sárga kólát” viszünk.

ÖTÖDIK JELENET

JÁTEK

„Kész csuda, hogy én kimaradtam a szórásból” — gondolja Deák és lezúgva a székre. Egyedül van a könyvtárszobában, jókora folyóirat-, könyv-, jegyzetkupac emelkedik előtte az asztalon, most hozta át az egészet az öltözőszekrényéből. Egy nem túl nagy horderejű esetközlés megírására készül (már vagy két hónapja), ahhoz

gyűjtötte össze az anyagot. Jó volna elkészülni vele, már csak azért is, hogy forogjon a neve. Forogjon? na és akkor mi van, ha forog? És mi a biztosíték rá, hogy közlik? Abszolúte semmi. Végére nem a proffal közös publikációról van szó, ez csak afféle partizánakció. És mindenekelőtt meg kellene írni. Csakhogy ahhoz idő kell, meg hangulat, meg ambíció. Motiváció — ahogy Várady mondaná.

Szegény Várady! Zűrös napja volt, és még nincs vége. Porubszki se panaszkodhat, igaz, őt nem szűrták le, nagyon is kedélyesen közölték vele (a Timár docens asszony), hogy az intézet vezetősége úgy döntött, hogy december elsejétől hat hétre kölcsönadja a csepeli SZTK-nak. Természetesen a szakrendelésen lesz. Vegye kitüntetésnek. Porubszki azt mondta, hogy jó (csakugyan nem bántódott túlságosan), de hát az osztály... nem szokás ugye, hogy... Az osztályra ne legyen gondja, megoldják a problémát — nyugtatta meg a docens asszony. És Porubszki meg is nyugodt, még az arca is felragyogott, mert azzal a szerencsés természetével rögtön arra gondolt, hogy tiszta haszon másfél hónapig kikerülni a klinikai élet állapotából, s aztán pillanatokon belül arra is rájött, hogy jobb az efféle (egyértelmű, de finom módorú) elbocsátó szép üzenet, mint az olyan, aminek valami kemény morbusz az indítéka. Igen, nagyon úgy néz ki, hogy Porubszki döntött: nem a klinikán akar megöregedni.

És ő, Deák, mit csináljon? Az volna a legjobb, ha... á, a fene tudja, mi volna a legjobb. Az biztos, hogy egy jó ajánlatot nem utasítana vissza, a vidék se akadály, csak lakás legyen... Na, de kár ezen most töprengeni.

Deák rendet rak az asztalon, bal kéz felől nagyságrendben tornyosulnak a könyvek, jobbra a folyóiratok, jegyzetek, középen tiszta papír. Deák írni kezd. Nem, nem a dolgozatot; neveket. Játék ez: „klinikázás”. Régi játék, amelyet lehet társaságban (persze értő társaságban), párosan vagy egyedül, fejben vagy írásban játszani. Bal felől azoknak a nevét írja, akik már elmentek a klinikáról, vagy kifelé áll a rúdjuk, jobbra a hűségesekeit. A két névoszlop majdnem egyforma magas. És most jön a játék lényege: Deák aláhúzza azoknak az orvosoknak a nevét, akikhez bizalommal fordulna, ha történne valami a szemével. A tizenkilenc bal oldali név közül nyolcat vastagon aláhúz, hármat vékonyabban. A másik csapat huszonnégy játékos közül egyet érdemesít vastag vonalas bizalomra, Böczöt. Aztán némi vívódás után a prof nevét is aláhúzza. A tárgyilagosság megköveteli. És most jön a tanulság levonása, az állandó szöveg: „egész jó kis klinika jönne össze azokból, akik elhullottak a hosszú harc alatt”. Meg akik most vannak elhullóban.

Deák összegyűri a papírlapot, körülnéz, hol a szemétkosár, aztán mást gondol, zsebre vágja a papírgombócot. Kész öngyilkosság volna csak úgy elhullajtani, még illetéktelen kezekbe kerülne, és akkor, hú, olyan hajcihőt még nem látott a világ.

Deák az órájára néz, már elmúlt négy óra. Otthon azt mondta, hogy későig bent marad, megpróbálja írni a cikket. Hát nincs értelme tovább maradni. Úgyse fog egy sort se írni. Itt nem lehet megmaradni.

Az egyes osztályon csend van, a szokásosnál is nagyobb csend. Mária nővér már kitombolta magát mára: a vizitriadó nem múlt el nyomtalanul, alaposan megviselte az idegeit. A professzori vizit elmaradt ugyan, de Böcz csúnyán lehordta, hogy miért nem vigyáz jobban, és egyáltalán, hogy fordulhat elő, hogy egy beteg bárszékénynek használja az éjjeliszekrényt. És hogy az is lehetetlen állapot, hogy az a mocskos vécé valóságos klubhelyiség, ha így megy tovább, a Hajdú úrék nemsokára az ágyukat is kivitetik a vécébe. Mária nővér nem tudott mit válaszolni az adjunktusnak, a renitenskedő betegeken töltötte ki a haragját. De az is fordítva sült el, mert a szerencsétlen Virányos bácsi úgy beijedt, hogy egy hang se jött ki a torkán, nem nyúlt az ebédhez, és aztán is csak gubbasztott az ágyán, és a végén összecsinálta magát. Tehette tisztába. Hogy pont ma kell hosszúnapozni!

Hajdú úr se szórakoztatja a hallgatóságát, pedig most van a szokásos mesedélután ideje, még egy óra van a vacsoráig. És annak a bögyös-faros menyecskének a történetét se fogja befejezni, mert a cigány Lakatos megsértette. Az történt, hogy a Hajdú úr felesége valahogyan kijátszotta a portás éberségét, és feljött az osztályra.

Jót akart az asszony, tyúkhúslevest hozott meg püspökkenyeret, jól is esett a semmi ebéd után. De amikor elment, a Lakatos belevigyorgott a Hajdú úr képébe, és azt kérdezte: „Mondja, Hajdú úr, csak nem ez az öreg kövér naccsága az a szépasszony, akit föl vitt a lakására?” Pimaszkodni mert az a bűdös cigány!

Hajdú úr most Hegedűs úrhoz, a rákászhoz próbál közeledni, de az oda se figyel, csak a rákjai érdeklik, semmi más. Hogy egy meglett férfiember hogy tud így lelkesedni olyan cserkészdzolgok iránt, mint a Bakony meg madárcsicsergés, meg hajnalhasadás, patakcsobogás, hát az felfoghatatlan.

Fodor Ádám már megitta a pohár langyos vizét, befejezte ezerlépéses egészségügyi sétáját: ez okvetlenül szükséges a bélműködés serkentéséhez. Ádám kiveszi a fiókjából a személyzeti vécé kulcsát, kerek egyhetes fondorkodás révén sikerült szert tennie rá; a Várady vécékulcsáról másoltatta. Kioson a folyosóra, hallgatózik egypár másodpercig, s amikor meggyőződött róla, hogy senki sincs a közelben, a vécéhez siet. Bedugja a kulcsot a zárba, de hiába próbálja elfordítani. Eltart egy ideig, mire rájön, hogy az ajtó nincs kulcsra zárva. Behúzza maga mögött az ajtót, bezárja, felgyújtja a villanyt.

A kövön áll a víz, az ülökén nagy sötét vizeletfoltok. Ádám dolgavégezetlenül visszamegy az osztályra. „A fene egye meg! Már az orvosi klotyóban se bízhat az ember.”

CSIKÓS ANDRÁS RAJZA